

Scottish
Forestry

Coilltearachd
na h-Alba

Seanchas nan Craobh

Goireas ionnsachaidh

Seanchas nan Craobh le Claire Hewitt

Chaidh Seanchas nan Craobhan a chruthachadh thairis air bliadhna agus e stèidhte air ainmhidhean is lus an Cheann a Tuath Siorrachd Pheairt. Chaidh na stòiridhean a chruthachadh sa mhìos dha bhuin a' chraobh, a rèir beul-aithris.

Tha sgeulachdan a' dol a-steach nar cridheachan agus a-mach tro ar làmhan. Chan ann le faclan a mhàin a tha sgeulachdan gan cruthachadh ach le ar làmhan.

Molaidhean air aithris Sgeulachdan

Lorg do sgeulachd fhèin

Mas ann airson sgeulachd innse san seann nòs a tha thu, "Sùil ri Sùil, Inntinn ri Inntinn agus Cridhe ri Cridhe", seo mar a nì thu e. Gabh ùine airson a dhol thar nan sgeulachdan agus tagh tè às a bheil thu a' faighinn brosnachadh mòr.

Leugh gu h-aithghearr i

Innis an sgeulachd dhut fhèin – na puingeas as cudromaich ann an dhà no trì seantansan i.e. 'Cò mu dheidhinn a tha an sgeulachd seo?'

Leugh gu h-aithghearr a-rithist i

Na prìomh phuingeas a-mhàin. Cha leig thu leas cuimhneachadh ach air na caractaran agus òrdugh nan tachartasan – cnàmhan na sgeòil.

Dèan geàrr-iomradh air an sgeulachd

Aithris a-nise geàrr-iomradh na sgeulachd (a' bruidhinn a-mach) gun coimhead air an teasca. Aithris ann an dòigh sìmplidh i. 'S dòcha gum

bi e na chuideachadh dhut dealbh a dhèanamh air na tachair san sgeulachd ach an cuimhnich thu i.

Cuir do ghleas fhèin air an sgeulachd

Leig anail agus aithris a-rithist i. Cuir beagan feòl' air na cnàmhan, gabh air do shocair agus cuir do gleas fhèin oirre. Faigh dòigh air a h-aithris a fhreagras ort fhèin nad fhaclan fhèin. Tha e na chuideachadh dhòmhsa a dhol a-mach air cuairt a' labhairt

na sgeulachd, oir tha cuairtean agus sgeulachdan nan tursan le ruitheam.

Air neo dh'fhaodadh e bhith gum faigh thu lorg air a' chraoibh a th' anns an sgeulachd agus gun suidh thu ri a taobh airson an sgeulachd innse.

Ag aithris na sgeulachd

Tha thu a-nise deiseil an sgeulachd a thoirt beò, oir às aonais dhaoine ag èisteachd riut cha tig i beò. Cuir faireachdainn dha d' aithris — le d' aghaidh, do làmhan agus do chorp air fad.

Thig leasachadh is atharrachadh oirre mar a dh'fhàsas tu nas eòlaiche oirre agus bidh i diofraichte a rèir cò a tha ag èisteachd riut. Cuir a-steach rudan a thachair nad bheatha fhèin. Fhad 's a tha thu ag innse sgeulachdan, chì thu mar a thig beachdan ùra thugad air sgeulachdan a tha deiseil airson thighinn beò.

Mìos	Craobh	Duilleag	Mum dheidhinnsa	Duilleag
Am Faoilleach	Iubhar	4	An t-Iubhar	28
An Gearran	Caorann	6	An Caorann	30
Am Màrt	Seileach	8	An Seileach	32
An Giblean	Beith	10	A' Beith	34
An Cèitean	Sgitheach	12	An Sgitheach	36
An t-Ògmhios	Uinnseann	14	An t-Uinnseann	38
An t-Iuchar	Darach	16	An Darach	40
An Lùnastal	Calltainn	18	An Calltainn	42
An t-Sultain	Craobh Ubhail	20	A' Craobh Ubhail	44
An Dàmhair	Feàrna	22	Am Feàrna	46
An t-Samhain	Droman	24	An Droman	48
An Dùbhlachd	Giuthas is Cuileann	26	An Giuthas	50
			An Cuileann	52

LUBHAR

Thig a dh'èisteachd ri mo sheann òrain. Sgeulachd a mhaireas fad na h-oidhche. Thig a sheasamh fom sgàile ghorm agus gabh iongantais às na chunnaic mi agus na tha fhathast ri tachairt!

BHO CHIONN FHAD' AN T-SAOGHAIL – fad romhadsa, fada romhamsa, fada ro mo Shinn-Shinn-Sheanmhair – bha craobh òg lubhair ann. Chunnaic i na ràithean a' dol seachad bho chnoc an t-sithein air an robh i a' seasamh ann am Fartairchill, bliadhna às dèidh bliadhna, linn às dèidh linn, beag air bheag, chuir i sìos a freumhan le a mullach ag èirigh chun nan speuran.

Chaidh ùine seachad agus nuair a bha am foghar ann, thug an t-lubhar mothachadh dha na craobhan eile a bha air fàs suas timcheall oirre gun robh iad sgeadaichte ann an cleòcannan àlainn fichte de snàithlean òir is sgàrlaid; cho dearg ri fuil. Thigeadh beathaichean na coille a chruinneachadh fo mheanglanan grinne nan craobhan, ach cha tigeadh iad chun an lubhair. Bha na duilleagan dorcha cèireach aige car doilleir agus bha feagal air na beathaichean is eòin ro phuinnsean marbhtach an

lubhair. “Nam biodh an cleòc orm na bu bhreagha, ’s docha nach bithinn buileach cho aonaranach?” smaoinich an t-lubhar.

Bha sìthichean na coille a’ cur truas air an lubhar agus chuir iad romhpa a chur ann an sunnd i. An ath latha, nuair a dhùisg a’ Ghrian i, sheall i ri a duilleagan agus chunnaic i gun robh na duilleagan snàthadach air falbh le duilleagan mine òir ann nan àite.

Rinn a’ chraobh dannsa gàirdeachais a’ crathadh nam meanglanan le toileachas, a’ coimhead a chleòc’ ùir is e cho gleansach ann an solas na grèine.

Agus ghabh e òran na ghuth grinn domhainn:

*Thigibh eunaibh
Na coille domhainn,
Suidhibh nam gheugan
Dèanaibh cadal gu
sàbhailte*

Chuala eòin na coille òran an lubhair agus thàinig iad a shuidhe na geugan agus abair gun do chord seo rithe.

Ach aon oidhche thàinig gèile mòr, le gaoth an Iar-Thuath a’ cur car is othail timcheall na craobhe agus dh’fhalbh i leis a’ chleòca òir, ga thoirt air falbh a Thìr na Deighe ’s an t-Sneachda.

Nuair a chunnaic na sìthichean na tachair, thug iad cleòc ùr dhan lubhar;

cleòc de chriostalan fìor-ghlan a bha a’ dannsadh agus a’ deàrsadh ann an grian a’ gheamhraidh. Thug a’ chraobh sùil timcheall oirre fhèin, a’ faicinn bòidhchead a’ chleòca ùir agus thòisich i a’seinn às ùr:

*Thigibh gach beathach
Sa choille dhomhainn
Suidhibh fom gheugan
Dèanaibh cadal gu sàbhailte*

Agus thional beathaichean na coille aosmhor domhainn fo a geugan leathann, a’ gabhail iongantas às a’ chleòc ùr dhealrach, a’ toirt mòr-thoileachas don lubhar. Ach an ath latha, dh’èirich a’ ghrian gu àrd nan speuran a leaghadh an cleòc ùr agus, beag air bheag, dh’fhalbh na beathaichean.

Chaidh ùine seachad, agus aon mhadainn earraich dhùisg an t-lubhar le clisg nuair a chunnaic i na geugan aige làn duilleagan mòra, ùra uaine. Cha robh na sìthichean idir air dìochuimhnicheadh mu dheidhinn!

Sheinn an t-lubhar a-rithist aig àrd a’ chinn:

*Thigibh gach snàgair
Na coille domhainn
Sreapaibh suas mo stoc
Dèanaibh cadal ga
sàbhailte.*

Agus chuala treubh de sheanganan an t-òran seo agus shreap iad suas stoc an lubhair, a’ diogladh na craobh leis na casan beaga bìodach aca agus fhuair an t-lubhar toileachadh mòr às seo. Ach cho luath ’s a chunnaic na seanganan na duilleagan mòra uaine thòisich iad ri creimeadh agus ’s ann a dh’fhalbh iad leis a’ chleoc uaine ùr.

Rinn an t-lubhar osna mhòr fhada agus às an osna sin thàinig fuaim an-àirde bho fhreumhan aosmhor na craobhe:

Èeeeeee Òooooooooo!

A’ seinn air mar a bha, mar a tha is mar a bhitheas gu bràth, sgeadaichte ann an cleòc air fhighheadh le duilleagan gorm’ an fheòir. Agus, bha e sìthichte.

Ach bha aon phreusant eile aig na sìtheachean airson na craobhe glisce seo. A h-uile foghar tha dearcán dearga sunndach, mar chopannan beaga shìthichean, a’ tarraing eun air iteig agus nan òran breagha aca gu geugan an lubhair. Ach thoiribh an aire do na duilleagan dorcha puinnseanta agus na measan millis, oir tha an t-sìol sna copanan beaga seo cho puinnseanta ri ubhal na caillich ann an *Snow White!*

CAORANN

IS I SEO MO SGEULACHD-SA agus nì mi tòiseachadh, nì mi tòiseachadh. Bha smeòrach bheag bhreagha ann, le mionach làn dearcan a' chaorainn, agus sgèith i a-null gu creag far an do shuidhe i sìos; a' seinn le taing ga toirt don chraoibh a bha cho fialaidh dhith le biadh. Dh'fhàg i air a' chreig sin preusant de shìl bheaga luachmhor air muin na creige fuar. Dh'fhàs silean den t-sìl ann am sgoltadh beaga mònach sa chreig. Thàinig fàs air na freumhan agus fa dheireadh chaidh iad timcheall na creige gu lèir a' lorg a' mhathais a dh'fheumadh e chum fàis.

Beag air bheag, shoirbhich leis a' Chaorann ann an àite far am faigheadh craobhan eile bàs, a' greimeachadh gu daingeann ri creagan na beinne rè stoirmean fiadhaich a' gheamhraidh. Mhair i tro na h-oidhcheannan as fhuaire, na gaothan as treasa, agus tro an deigh is an t-sneachd a sgaoil Cailleach a' Gheamhraidh is i a' siubhal na dùthcha.

Ach fo fheumhan a' Chaorainn bha rùn-dìomhair ann, fear a bha cho luachmhor is gun tug i dìon air rè gheamhraidhean fada cruaidh na Cailliche. B' e Dràgon a bh' ann, a' feitheamh na lùib - a' feitheamh gus an tigeadh a' Ghrian ga dhùsgadh le saigheadan lasrach solais.

Mar a fhuair a' ghrian barrachd neart is i ag èirigh sna speuran, rinn an Caorann

gairm socair air an dragon fon talamh, “Dùisg fo chadal a’ gheamhraidh agus le deò lasrach – èirich!”

Beag air bheag shìn an dràgon, agus dh’fhosgail e a bheul a’ leigeil deò lasrach ma sgaoil a’ blàthachadh na Talmhainn; a’ leaghadh an fhuachd, sneachd is dèighe agus a’ dùsgadh sìl agus lusan bho chadal fada a’ gheamhraidh. Ghoir na h-eòin le sunnd, le blathan-sneachd is fuathan-madaidh a’ togail an ceann beaga a’ coimhead air na h-uain air ur-bhreith a’ sùghadh air bainne blàth am màthair. Bha beatha ùr a’ tighinn beò.

Agus, mean air mhean, chaill Cailleach a’ Gheamhraidh a greim, agus dh’fhalbh i gu Tobar na h-Òige ach am faigheadh i neart a bharrachd a choiseachd na dùthcha às ùr a-rithist.

Bha Bean na Beinne, an Caorann, air a dòigh. Chuir i uimpe fèin flùraichean àlainn cùbhraidh agus duilleagan mar itean nan iseanan a bha goireadh sna geugan, a’ gairm air an earrach. Agus air dha Meadhan an t-Samhraidh nochdadh dheigheadh na sìthichean, a bha a’ fuireach sna toman mun cuairt oirre, a dhannsa; a’ seinn is a’ cluich ceòl binn fo gheugan na craoibhe mas do nochd a’ Ghrian.

Thàinig fàs air dearcan breagha a’ chaorainn, a’ dol dearg is abaich; gach aon aca le roinneag bheag orra. B’ e àm an fhoghair a bh’ ann, tràth-buana, agus shèid an dragon leis an uiread de neart is gun tàinig crùn dearg is òir air. Sgaoil na h-eòin-seinn sìl a’ chaorainn fad is farsaing, agus beag air bheag, dh’fhalbh na duilleagan beaga, iteach, lasrach; a’ cur cuibhreach dhearg is òir air muin an dràgoin a bha na chadal shìos air an talamh. Agus ghabh i òran dha gach nì a bha chluinneadh i:

*Bí sàmhach a chalmáin
Bí sàmhach a charaóinn
Bí sàmhach smeòrach an
t-sneachda
Iseín bhíg bhòidhich
Dùin do sgiathan
Is theirig dha do nead.
Bí dealrach mar dhearcán
Air a’ chraoibh cho soilleir.*

*Thàinig na h-eòin
Às na glínn
Às na beanntan.
O horò hí-hì-rí-rì
Dèanaibh cadal ga
sàmhach*

Agus, nuair a chunnaic mac an duine a’ chraobh bheag dhàna seo; agus mar a dh’fhulaing i rè fuachd cruaidh a’ gheamhraidh, ’s ann a chuir iad romhpa a cur ri taobh nan taighean aca airson dìon a thoirt dhaibh. Bhiodh daoine a bha a’ falbh astaran mòra a’ toirt leotha slatan bheag, le snàithlean

dearg timcheall oirre, gus na bana-bhuidhichean is droch spioradan a chumail air falbh bhuapa. Bhithe cuideachd a’ gabhail sgeulachdan is òran fon mheanglan meadhan an t-samhraidh leis na h-iseanan bòidheach a’ seinn sna geugan.

Mar sin, ma lorgas tu thu fèin a’ coiseachd a-muigh madainn fhuar sa Ghearran, cùm sùil air a’ ghrèin is i ag èirigh agus a’ blàthachadh na cruinne, agus chì thu an uair sin an Dràgon ag èirigh mar an ceudna agus bidh thu eòlach an uair sin air tiodhlac sònraichte na Craoibh-caorainn.

SEILFEACH

BHA SIUD ANN ROIMHE SEANN CHRAOBH-SHEILICH a' seasamh an cois uillt. Bha i air a bhith ann fad bhliadhnachan mòra, an stoc carraigeach ag èirigh suas às bruthach de bhoglach, geugan ag aomadh sìos dha na h-uisgeachan fuara mònach. Ann an solas na gealaich, 's docha gun shaoileadh tu gur e cailleach na cearc a bh' ann a' cromadh sìos a dh'fhaighinn bùrn is gathan-gealaich airson sùghan is leigheasan le tide-mhara an earraich.

B' e an-diugh cò-fhad-thràth an earraich agus bha an t-seann chraobh a' cuimhneachadh a peathraichean a bha uaireigin a' seasamh ri a taobh, a' cagair is a' figheadh òran le ceòl binn an uillt. Bha iadsan air falbh agus cha robh air fhàgail ach i fhèin. Cha tigeadh daoine tuilleadh a ghearradh a meanglanan sùbailte is iad a' suidhe a' figheadh bhasgaidean breagha airson reic aig margaidh. Ghabh i osna bhrònach agus laighe an ceò timcheall oirre agus ghairm eòin na h-oidhche air a ghealaich is i ag èirigh.

Air a' chnoc, bha croit. Dhùisg caileag òg, tharraing i plaide ma gualainn agus choisich i gu sàmhach a-mach chun na h-oidhche. Fhad 's a bha i a' seasamh an sin ann an solas na gealaich, dè chunnaic i ach boillsgeadh geal a' leum sìos an staran òir - maigheach bhàn - leis na casan aice ga leantainn.

Lean an staran sìos chun an uillt far an robh an t-seòbhrag is am muisean nan cadal sna bruthaichean còinnich. Leis an ceò a' cur car ma casan, shaoil leatha gun do chual' i guth a' cagair òran ann an àile na h-oidhche agus mar as fhaisge a theann i air na h-uisgeachan 's ann na bu treasa a dh'fhàs an seinn:

*a Mhaigheach, a Ghealach
a Sheilich is Uisge
Dèanaibh draoidheachd
Thoiribh air ais an Solas.*

Agus siud a' Mhaigheach na seasamh ann an freumhan an t-seann Sheilich, cluasan is sròn a' dol; a' mothachadh gluasad agus fàileadh na caileige. An dèidh dhith deoch a ghabhail às an allt, leum i thar nan clachan is an fhraoich fo chleoc dorcha na h-oidhche.

Bha an cadal a' laighe air sùilean na caileige, agus thuit i na cadal ann an

gàirdeanan an t-Seilich. Na bruadar, chunnaic i cailleach air an robh aghaibh cho cruinn ris a' ghealaich fhèin agus chuala i guth cho soilleir ri uisge fìor-ghlan:

*Cuimhnich an oidhche seo
Is na tìodhlacan agam*

Dhùisg a' chaileag le blàths grèin' an earraich ach cha b' ann ann an gàirdeanan an t-seann Sheilich a bha i. A' greimeachadh air a' bhruadar, is e a' fàs fann, ruith i a-mach dhan mhadainn ùir sìos chun an uillt thall 's a-bhos a' lorg na Maighich draoidheil.

Agus an sin, fo mheanglan na craoibh, chunnaic i ann an talamh bog na maidne lorgan beaga nam spògan agus thug i geall an là sin gun cumadh i cùram ris an t-seann chraoibh.

Thàinig is dh'fhalbh na bliadhnachan agus aon fheasgar earraich sheas seann bhoireannach an-àirde a' sìneadh às dèidh a bhith ag obair. Sheall i sìos air an t-Seileach aosmhor a bha air a bhith a' cumail gheugan subailte rithe fad bhliadhnachan airson bhasgaidean is chliabh, leis an rùsg aice a' dèanamh leigheas air a' phian na cnàmhan. Timcheall air bun na craoibh bha a h-àl a' dannsadh ri tàladh sèimh na tè aosta. Agus chunnaic an seann bhoireannach boillsgeadh geal a' leum is a' bocadaich thar an uillt, agus rinn i

gàire is i a' coimhead an seann làmhan a' dol air ais gu figheadh, a' toirt saorsa dha h-inntinn a bhith ri bruadar airson dreiseag bheag:

*Nach sguir thu dhe do ghal
Tha na h-uain bheaga nan
cadal
Tha na h-iseanan nan nead
A' neadachadh còmhla.
Aonghas nam bruadar*

*A' coiseachd gu cuagach
Thar an fhraoich
A' reic bhruadar
Deagh bhruadaran ri reic
Tha Aonghas bhos
Le bruadaran airson reic.
Ist a-nis a' ghraidh
Dèan cadal gun feagal
Tha Aonghas ann le
bruadar dhut.*

BHEITH

BHO CHIONN FHADA AN T-SAOGHAIL, mas robh thu idir ann, mas robh mi fhìn ann, mas robh do shin-shin-sheanmhair ann, bha taobh tuath an t-saoghail air a chòmhdachadh le deigh. B' e àm dorch a bh' ann. Cha robh craobhan ann. Cha robh eòin-seinn ann. Cha robh ann ach a' ghaoth fhuar, a' sèideadh fad a' gheamhraidh air nach tigeadh deireadh.

Ach an uair sin dhùisg a' Ghrian bho cadal fada. Shoillsich i a solas le làn a neart agus thàinig crìonadh air an deigh agus air gaoth an taobh tuath, agus beag air bheag b' urrainn dha an Talamh sìneadh agus anail a tharraing. Thàinig gaoth bho dheas le sìl a chaidh a laigh san ùir bhlàth. Dh'fhàs a' Chruinne na bu ghuirme agus dh'fàs i a chum an t-solais agus thug còinneach dachaigh dha shìol craoibh a mhaireadh rè nan geamhraidhean bu chruaidh agus a b' fhaide. B' ainm dhi a' Bheith Dhubhach.

Bha i na seasamh an sin san deigh le sneachd ma casan; a stoc tana, geal a' lùbadh leis a' ghaoith. Ach aon là, thàinig atharrachadh air seo, oir le gormachadh agus fàs is blàthachadh 's an sruthadh thàinig beathaichean 's eòin is iad a' gluasad gu tuath. Gan leantainn bha mac an duine – sealgairean, luchd-cruinneachaidh.

Thug a' bheith dhaibh connadh airson teintean gus blàths is sàbhailteachd a bhith aca air na h-oidhcheannan as duirche.

Bha am madadh-allaidh agus an lioncs a' siubhal nan coilltean a' lorg fasnadh, le fèidh Lochlannach a' cladhach ann an doimhneachd an t-sneachd a' lorg còinneach mar bhiadh dhaibh; leis a' mhathan na cadal na uaimh a' cur seachad a' gheamhraidh le cadal is brudaran.

Chaidh ùine mhòr seachad. Dh'fhalbh na sealgairean - am madadh-allaidh, am mathan is lioncs - nas fhaide gu tuath a' leantainn na deighe agus an t-sneachd, rinn am fiadh Lochlannach an aon rud, ach dh'fhuirich a' Bheith Dhubhach far an robh i. Thàinig blàths an earraich gu h-obann agus thàinig leaghadh air an deigh, thàinig cabadaich air na h-eòin

's na h-aibhnichean. Ò, bha i air a bhith ùine mhòr a' feitheamh ri seo. Dh'fhidir i snodhach ag èirigh bho fhreumhan suas gu ceann nan geugan boga agus sheas i an sin leis na boghan-froise a' leum thar nan speuran. Agus bha Ban-uasal na Coille seo airson dannsadh timcheall le aoibhneas ach cha leigeadh a freumhan leatha; is iad ga cumail san talamh... gu aon là, fo mheangan, bha caileag na suidhe a' snìomh clò. Chaidh an roithleagan mun cuairt; roithleagan air a dhèanamh bhon fhiodh-bheith as grinn. Bha Ban-uasal na Coille air a' chaileag fhaicinn fichead turas roimhe a' ruith tron choille a' lorg an caorach, a' tuisleadh is a dannsadh. Ò, nam b' urrainn dhìse dannsadh mar sin.

Leig a' chaileag cudrom ris an stoc agus thuit a roithleagan chun na talmhainn agus dh'fhairich a' chaileag òg geugan boga na craobhe air a gruaidhean. Abair gun robh gaol aic air a chraoibh àlainn seo.

"Fuirich dreiseag agus dèan dannsa dhomh, chan urrainn dhòmhsa oir is e craobh mi," thuir an Seileach macanta le cagair, agus chuala i am bròn sa ghuth airgideach sin agus leum i suas, agus rug i air na geugan agus thòisich i ri dannsadh. Chaidh i mun cuairt is mun cuairt agus chùm a' chraobh greim teann air làmhan na caileige agus cha leigeadh i leatha stad.

Fa dheireadh, dh'èigh a' chaileag, "Ò a Sheilich, leig às mi, tha mo chasan gort, chan urrainn dhomh dannsadh tuilleadh!" Agus thog an Seileach i agus thug e leabaidh dhith dha mheangan mionaid bheag agus leig e sìos i aig leabaidh chòinnich air talamh.

"Tapadh leat," thuir e le torran, "agus gheibh thu duais air do dhannsadh." Sheall a' chaileag sìos agus chunnaic i gun robh a cloimh air a snìomh agus

gun robh a pocaidean làn duilleagan beithe!

Shaoil i gur e preusant àraid a bha seo, is i a' ruith tron choille. Ach rinn Bean na Coille gàire nuair a stad a' chaileag a thogail nan duilleagan airgid suas ri solas na grèine.

Agus shìn an Seileach Dhubhach a-mach a làmhan agus chuir i car is ruidhle leis a' ghaoithe. Feuch is cùm sùil oirre - tha i ris an aon rud fhathast!

SGITHEACH

*Tha a' ghrian ag èirigh
Is a' dol fodha.
Tha a' Chruinne a' cur car
mun cuairt is mun cuairt...*

SIUD MAR A BHA. Bha cuibhle nan ràithean air a dhol bho dhorcha gu soilleir, bho fhuachd gu blàths. B' e madainn bhreagha Cèitein a bh' ann agus bha na h-iseanan a' ceilearach gu binn is a' ghrian ag èirigh bho cadal goirid.

Chaidh i thar nam beann ... suas ...suas gu, le làn a neart, dhùisg gathan na Grèine a h-uile biast a dhèanamh coiseachd, snàgadh, itealalaich no snàmh.

Sheas a' mhaigheach ann am meadhan na cluaine am measg nam mùisean a' blàthachadh a cùil leis an fheur a' fàs ri fuaim sunndach nan seillean-mil - bha fàs a' tighinn air na flùraichean, mu dheireadh thall - is bha na craobhan a' cur a-mach ghasan ùra uaine agus blàthan cùbhraidh. Fàilidhean is geusagan milis airson an saoghal a dhèanamh sunndach; a' dannsadh air sgiathan nan dealan-dè agus an lòn dubh a' glacadh ciad bhoiteag na maidne is e a' dèanamh gàirdeachas aig mullach Craoibh Sgithich.

Agus bha a' Chraobh Sgithich, no an t-Uath mar a chanadh cuid rithe, ann an sunnd. Bha i air fulang tron gheamhraidh chruaidh seo mar a dh'fhulaing gach beathach a rinn dachaigh innte. Rinn i crathadh air na geugan aice agus sheall i a-steach dhan uisge ùr shoilleir fodha. Mo chreach! Chitheadh i a geugan dorcha driseach uaine is soilleir. Agus mar as fhaide a sheall i, 's ann as motha a chunnaic i na gucagan a' fosgladh le toiseach an t-samhraidh. Bha i air a bhith cho fada a' feitheamh agus gur i a bhiodh Banrigh a' Chèitein a chitheadh gach neach. Thàinig a' chuthag an toiseach agus an uair sin an lòn dubh airson neadachadh na brat geal sneachdach, agus an uair sin maigheach a dh'òl bùrn às an fhuaran agus leig i anail an sin ag aisling air feur àrd sùghmhor far an dèanamh e nead is leabaidh fad an t-samhraidh.

Cha b' iad na h-eòin a-mhàin a dhùisg. Bha am baile trang le daoine a' dèanamh deiseil 'son falbh chun na h-àiridh. Bha cuidhleachan-snìomha, cuinneagan, beairt, daoine òga is sean, crodh is crodh-laoigh uile a' falbh suas chun nam beann. Ach dh'fheumadh là na h-imrich a bhith ann an toiseachd! Clann-nighean a' ruith timcheall le casan-ruisgte, a' dol tarsainn na drochaid agus a-steach dha na cluaintean. Ghairm Craobh a'

Chèitein orra a' crathadh a gheugan gu socair; a' cur fàilleadh a flùraichean ma sgaoil. Agus, ruith na caileagan thuice, a' seinn rithe, agus rinn iad suidhe fo ghàirdeanan fàilteachail, ag òl bùrn às an fhuaran, a' fuarachadh nan gruaidhean agus nam beul tioram.

An uair sin, reub gach tè aca stiall bho na sgiortaichean aca agus, gan ceangal ris a' chraoibh sheunta, rinn iad guidhe:

*A Chraobh a' Chèitein, a
Chraobh nan Sìth,
Cò am fear a phòsas mí?
Falt dubh dorcha, no ruadh
mar sionnach
Chì mí a-nochd e nam
chadal suaineach*

Chaidh basgaidean a lìonadh le flùraichean aislingeach, cùbhraidh bho mheuran an sgithich a' dèanamh chrùn dhaibh airson na maidne samhraidh. Agus chuir na cailleagan flùraichean, blàthan, pògan sona agus òrain shuigeartach dha na chearcaill sheilich aca. Bho àm gu àm thuiteadh mirean de fhùraichean beaga geala air am falt. Bha Craobh a' Chèitein gam beannachadh le fàilidhean agus gaol an t-samhraidh, agus bha iad a' fàs coltach ris na sìthichean fhèin a bha a' gabhail còmhnaidh san tom fon chraoibh.

Gu h-obann, chualas fuaim bho chòrn a' chruidh ag innse dha na caileagan gun robh na teaghlaichean a' falbh chum na h-àirigh le crodh is caoraich. Chuireadh thuige dà theine agus chaidh an crodh a chur eatorra tron cheò ach an deigheadh am beannachadh mas do leum na fir òga thar theintean Là Buidhe Bealltainn. Dh'èirich a' Ghrian gu àrd na h-iarmailt leis a h-uile duine gu h-ìosal a' dannsadh ri buille an drumair agus ri ceòl na pìoba agus ri puirt nan lòn dubh, nan smeòrach agus nan cuthag, agus chaidh cearcall nan dannsairean timcheall mar is gnàth dhan ghrèin mhòir fhèin!

Dìreach mas deach a' ghrian fodha air cùl nam beanntan, ruith caileag òg chun na Craoibh Sgithich. "Cha do dhìochuimhnich mi do choibhneas, thuir i le cagair is i a' cur a' chrùn a bha ma ceann na chrochadh air a' chraoibh. An uair sin, a' dòrtadh bainne ùr a sloc beag ann an clach fon chraoibh, dh'fhalbh i a' bocadaich agus a' dannsadh tarsainn an achaidh a' beachdachadh air na bhiodh na brudar an oidhche sin.

An oidhche sin, nuair a bha na h-eòin air a dhol innte, an ceann fo sgèith agus na geàrran a' leum is a' dannsadh nan aislingean fhèin, dè bha ri fhaicinn ann an solas soilleir na gealaich? An iad na sìthichean a bh' ann? A' seinn agus ag

òl bhon bhobhla chloiche? 'S ann aig an Sgitheach a-mhàin a tha fios, theirig a laighe ri taobh air là breagha samhraidh feuch dè a bheir i dhut mar bhruadar.

*Dèan cadal a thasgaidh
Rì srann nan seillean-mil
Seo Eovil bho chlach a'
bhruthaich a' tighinn
A phasgadh an saoghal
Ullean Vano leanabh m' àigh
Mo ghaol, a chuspair mo
ghaoil.
Sìud greollan ri tàladh ri
taobh an teine.
Tha am feasgar a' cìaradh*

*Agus tha adhaircean an fhir
uaine
Le cearcaill lasrach
timcheall.
Sìud í a' seòladh a' bhàta gu
madainn
Timcheall a' bhoglaich
dhoilleir
Sìud Luan, a' ghealach bhan
Air ar copan a lìonadh le
driùchd
A' gal ri fuaim nan òran
binn.
'S ann dhutsa, a ghràidh, a
nì mí seinn.*

UINNSEANN

BHOCHIONN FHADAANT-SAOGHAIL cha robh càil ann. Cha robh Cruinne-Cè ann, cha robh Gealach ann, no Grian, no Reultan, no Solas, Gaoth no Uisge. Agus le seo, cha robh Craobhan ann, no Flùraichean a' fàs. Cha robh Dealanan-dè air iteig. Cha robh Thusa ann. Cha robh Mise ann.

An uair sin, beag air bheag, thòisich solas agus fuaim ri figheadh agus chruthachadh a' Mhàthair (Cruinne-Cè) agus an t-Athair (a' Ghrian) às an òran bhreagha seo, agus chuir iad làmhnan timcheall a chèile. Dhùisg a' Ghrian, a' Ghealach agus na Reultan agus thàinig oidhche is latha gu bith. Bha an domhan a' tighinn beò.

An uair sin, bho chionn fhada, thuit sìol bho Athair a' Ghrian sìos a-steach a mhionnach Mathair a' Chruinne-Cè agus rinn e cadal an sin fad ùine fhada san dorchadas agus blàths; ag aisling air na bhiodh e.

Agus thàinig an t-àm agus rinn e sìneadh agus dh'fhàs e chum an t-solais, a' stobadh a fhreumhan mòra sìos dhan Talamh fo chluaintean agus bheanntan. Dh'fhàs stoc na ciad chraoibh cho àrd is gun robh e a' bualadh air na speuran, a mheanglanan agus mheuran a' còmhdachadh na Cruinne-Cè is a' dìon gach nì a bha fodha. Ghairm Athair a' Ghrian oirre:

*A Chraobh bheatha is
Chraobh Sholais
Dìon a' Chruinne-Cè
Le gach neart a th' annad
Gach nì air iteig
Gach nì a tha a' snàmh
Gach nì a tha a' coiseachd
Gach nì a tha a' snàgadh
Gach nì a tha a' sruthadh
Gach nì a tha a' fàs
Gach nì mòr
Gach nì beag.*

B' ainm dhith Yggdrasil, Uinnseann, a' Chraobh Bheatha a thàinig gu bith. Nam biodh sùilean air a bhith ann bhithte air fiadh fhaicinn ag ionaltradh air na duilleagan, le aibhnichean an t-saoghail a' sruthadh às na cròcan aige. Nam biodh cluasan air a bhith ann bhiodh iad air cluinntinn iolaire mhòr na nead air na geugan as àirde a' seinn mu na

bha, na tha, agus a bhitheas. Bhiodh iad cuideachd mothachadh feòrag bheag ruadh a' ruith suas agus sìos an stoc le teachdaireachdan bhon Iolaire sìos chun an Dràgoin gu h-ìosal a bha a' cagnadh air freumhan na craoibh ri taobh seann tobrach.

Thurchair aon là gun do chuir teachdaireachd na feòraig fearg air an Iolaire, is i cho fiadhaich is gun do bhuail i a sgiathan leis an uiread de dh'fhearg is gun do sgap i sìol na craoibhe gu taobh Tuath, Deas, Ear agus Iar na Cruinne-Cè. Dh'fhàs an sìol seo, le gaol Athar a' Ghrian, gu bhith gach nì a dhèanamh coiseachd, itealaich agus snàgadh – agus mi fhìn is tu fèin!

Ma thachras tusa ri Craobh Uinnseann cuimhnich air an sgeulachd aice is tu a' seasamh fo meanglanan. Fan mionaid le do shùilean dùinte a' smaoinichadh air turas sìos na freumhan aice agus suidh ri taobh na tobrach. 'S dòcha gum faic thu an sin triùir chailleachan aosmhor, na Mnathan-Lochlannach, a' snìomh shnàithleanan mu dhàn mhic an duine agus a' coimhead ri gach là ùr a' tighinn beò, a' dòrtadh bùrn bhon tobar thar na Craoibhe Beatha. Oir, as eugmhais iadsan a' gràdhachadh agus a' dìon na Craoibh Beatha 's dòcha gun seargadh i agus gum faigheadh i bàs – gun ionnsaich sinn bhuapa agus gun gabh sinn copan coibhneis dhaibh is a' cumail cùram dhan Uinnseann.

DARACH

BHO CHIONN FHADA bha cnò-daraich ann, a' chnò-daraich as lugha a bh' ann a-riamh. Bha i an sin a' crochadh air geug craobh mhòir dharaich, na cleith am measg nan duilleagan gorma.

Aon oidhche dh'fhàs na speuran dorch. Rinn an tàirneanaich beucadh is raoiceadh mar druma mhòr thar nam beann agus bhuail dealanaich gobhlach air a' chraoibh mhòir. Rinn i critheadh is crathadh bho freumhan domhainn gu ceann nan geugan ach dh'fhuirich a' chnò bheag far an robh i. Shèid a' ghaoth agus chrath i na geugan agus fa dheireadh cha b' urrainn don chnò grèim a chumail tuilleadh agus thuit i chun na talmhainn le 'plub'.

Laigh i an sin maille ri peathraichean is bràithrean agus smaoinich a' chnò-daraich dè dhèanadh i. "Fuirich, bidh foighidneach," thuirt an Seann Darach seòlta, "agus chì thu na chì thu."

Agus dh'fhuirich a' chnò bheag mar a dh'iarradh oirre, a' coimhead feuch de thachradh.

Aon latha chunnaic i muc le earball lùbach a' rùrachadh na talmhainn le sròin bhog phinc, is i ag ithe nan cnòthan gu lèir. Ach, leis a' mhuc a' teannadh dlùth oirre fhairich i na ciabhagan air a slige, dh'fhalbh a' mhuc sìos an cnoc le gnòmhail agus le sgiamh.

Agus dh'fhuirich a' chnò-daraich bheag, agus chùm i faire. Chunnaic i dithis chloinne le basgaidean seilich, gan lìonadh le copanan daraich sìthe. Rinn iad dannsa agus cluich timcheall na craoibhe. Bha a' chnò-daraich a' guidhe gun togadh iad agus gun toireadh iad air falbh i, ach nuair a chaidh a' ghrian fodha dh'fhalbh a' chlann dhachaigh ga fàgail na h-aonar "Dè a-nise?" fhaighnich i le cais.

"Fuirich is coimhead agus chì thu na chì thu!" thuirt an Seanair Daraich.

Agus dh'fhuirich i agus chùm i faire le duilleagan an t-Seanar Dhàraich mun cuairt oirre.

Chunnaic i trì feòragan ruadha a' bocadaich timcheall. Nuair a ràinig iad an Seann Darach ruith iad sìos an stoc, a' tional agus a' cleith chnòthan airson a' gheamhraidh is iad a' cagnadh air tè nan làmhnan.

Agus chùm a' chnò-darach faire agus dh'fhàn i mar a chaidh iarraidh oirre agus dhùisg an geamhradh agus thuit an sneachd. Chruinnich na starragan ann am geugan an Daraich; ga cumail na dùisg fad làithean goirid a' gheamhraidh len gàgail is gogadaich, ach fhuair i fois tro na h-oidhcheannan fada fuara agus i na cadal fo na duilleagan blàtha agus fo phlaide an t-sneachda.

Chuir gathan meata Grèin' an Earraich diogailt oirre is i a' cur a freumhan sìos dhan talamh. Agus dh'fhuirich i an sin a' coimhead leis na ràithean a' dol seachad agus a' Chruinne-Cè a' cur car agus dhòirt an t-uisge, leis a' ghrèin a' deàrsadh agus a' ghaoth a' sèideadh agus a' feadalaich mun cuairt.

Ach aon là grianach samhraidh thuirt an Darach, "Seall, a chnò bheag na tha air tachairt riut." Agus sheall i a-bhàn chun na h-aibhne agus chunnaic i darach mòr la cnòthan-daraich air a mheanglanan agus rinn i cagair, "Am mi a th' ann?"

"Is tusa a th' ann," thuirt a' ghaoth, "tha thu na do chraoibh mhòir thapaidh!"

Chunnaic i a gairdeanan a' sìneadh a-mach gu àrd nan speuran agus a' toirt fasgadh don talamh foidhpe. Dh'fhairich i eòin a' bocadaich agus a' neadachadh innte, a' seinn an òran

breagha aig àm dol fodha agus èirigh na grèine. Agus chuala i na cailleachan-oidhche a' gairm air a chèile leis a' Ghealaich a' snìomh shnàithlean òir ma timcheall agus bha i toilichte gun robh i air èisteachd ris an t-Seanair ghlic agus gun robh i air feitheamh agus coimhead oir chitheadh i a-nise na bha roimhe.

*Fasgadh is feisd
Craobh mhath
chruinneachaidh
A' beannachadh neart agus
beatha fhada
Dhutsa agus dhomh fhìn.*

CALLTAINN

DH'FHÀS DÙN CALLTAINN, Challainn, tiugh le craobhan calltainn; leis a' mhadadh-allaidh, a' mhathan, an torc agus an lioncs fhathast a' siubhal na tìre seo. Bha gaisgeach treun ann a bha na shealgair agus bhàrd ris an canar Fionn Mac Cumhail.

Bha Fionn agus a bhuidheann bheag, na Fianna, a' cumail luchd-ionnsaidh air falbh bho Alba agus bhiodh iad a' sabaid an-aghaidh bhiastan mòra os-nàdarra.

Dèan fhèin comhfhurtail timcheall an teine agus èist ri seachas air Mac a' Challtinn agus mar a fhuair e a ghliocas.

Aon là ann an làithean nam boireannach a bh' ann bho shean, rugadh leanabh gille agus thugadh Fionn mar ainm dha. Chaidh athair, ceann-cinnidh uasal, a mharbhadh agus bha feagal aig a mhàthair gun tachradh an aon rud ri a mac. Chaidh am balachan a phasgadh ann am bèin bhoga fèidh agus a chuir am falach ann an cliabh bradain air druim boireannaich air an robh Strider. Agus a-steach dhan choille dhomhainn aosmhor a chaidh i agus chaidh i am falach ann agus chùm a' chailleach dìon agus cùram ri Fionn mar gur e am mac aice fhèin a bh' ann.

Rinneadh bothag bheag sa choille le slatan calltainn air an figheadh is air an còmhdachadh le bèin fhiadh, agus 's ann an sin a dh'fhàs Fionn gu bhith na bhalach làidir, ag ionnsachadh nòsan na coille a chum a bhith beò innte. Dhèanadh e snàmh, leum, is ruitheadh e na bu luaithe na balach sam bith eile na aois. Fhuair e deagh oideachadh a thaobh lorg is sealg bheathaichean fiadhaich nam beann agus eun nan speuran.

Bha Fionn a-muigh a' sealg aon là nuair a ràinig e lòn àlainn ciùin le naoi craobhan calltinn timcheall air. Bhatas ag ràdh gun robh gliocas mòr ann an cnòthan nan craobhan seo. Shuidh Fionn air a' bhruthach chòinnteach a' cur a chasan a-steach a bhùrn fhuar an loin nuair a chunnaic e aonaran aosta na shuidhe air a' bhruthach ma choinneamh, ag iasgach.

"Cò thusa?" dh'fhaighnich Finnegas. "Is mise Fionn, Mac Cumhail." "Uill a bhlaich, chì mi gur treun thu agus tha coltas gur e ceannard dha-rìribh a bhios annad aon là. Ach dè an t-eolàs a th' agad mu na sgeulachdan, air bàrdachd is air òrain? Ma tha thu ag iarraidh bheirinn teagasg dhut. Ach dh'fheumadh tu tuarastal a choisinn le a bhith a' sguabadh, a' glanadh agus còcaireachd dhomh. Dè do bheachd?"

Cha leigeadh Fionn leas ùine 'son smaoineachadh. "Cuin a b' urrainn dhuinn tòiseachadh?" dh'èigh e agus 's ann mar sin a thòisich an t-ionnsachadh aige.

Thàinig ràithean agus bliadhnachan agus dh'fhalbh iad, agus aon là foghair leis na duilleagan a' fleòdradh mar shaigheadan òir loisgeach air an lòn chiùin, thill am bradan gu àite-breith, Lòn nan Naoi Calltainn, a dhèanamh

cladhadh. Agus leis na cnòthan calltainn a' tuiteam dhan bhùrn mhònach, bha gach bradan – is iad acrach an dèidh dhaibh snàmh suas an abhainn – ag ithe aon chnò bheag làn gliocais.

Bha Finnegas ri iasgach, mar bu ghnàth dha, ach bha aire an là seo air glacadh bradan seunta ris an canar Bradan an Eòlais. Bhithte ag ràdh gum faigheadh duine sam bith a dh'itheadh am bradan seo cumhachdan draoidheil – agus b' iad na cumhachdan seo a bha Finnegas ag iarraidh.

Bha e fad uairean a thìde na shuidhe an sin agus fhuair a duais airidh air an ùine fhada seo nuair a ghlac e bradan mòr bruideil. A' fàgail Fionn ga bhruch, dh'fhalbh e a dh'fhaighinn barrachd fiodha mar chonnadh dhan teine, a' cantainn, "Feuch nach ith thu e no bidh droch naidheachd ort..."

Rinn Fionn mar a dh'iarradh air, ach fhad 's a bha am bradan a' bruich, mhothaich e builgean ag èirigh air a' chraiceann. Gun smaoineachadh air, chuir e a chorrage dhan bhuilgean agus loisg an smùide theth a chorrage. Chuir e a chorrage na bheul agus sa bhad chitheadh e gach nì a bh' ann, a tha, agus a bhios. 'S ann mur sin a fhuair Fionn gliocas a' Challtainn agus Eòlas a' Bhradain – cha leigeadh e leas bhon sin a-mach ach corrage a chur air fiacaill

a' gliocais agus bha an t-eòlas gu lèir aige.

Thachair e gun deach Mac a' Challtainne air tòir na buidhne fhireannach a bh' aig athair, na Fianna, agus chaidh e a dhèanamh na cheannard aca. Uair sam bith a bha e airson an sgioba a thional dhèanadh e fead air an fheadaig sheunta fhiodha 'An Gairmear Fiodha' trì turais, no bhuaileadh e òrd, 'Òrd Fianna' trì turais agus, ged a bhiodh iad fad air falbh bhuaithe anns gach ceàrnaidh dhen t-saoghal, chluinneadh iad an

gairm agus thigeadh iad le boghaichean cama agus claidheamhan deiseil. Agus aig ceann na buidhne bhiodh Fionn ann air muin eich le a chù Bran a' ruith ri a thaobh, a' togail a' Chlaidheamh Sholais, Mac an Luinn; air a cheàrdach dha làimh fhèin a-mhàin.

Uair sam bith a nì thu suidhe ri taobh Craoibh Challtainn cuimhnich air Fionn, oir tha e a-nise na chadal ann am beanntan na h-Alba, ach tha e a' feitheamh fhathast gus an tig gairm a dhùsgadh airson a dhol a dhion a dhùthcha a-rithist.

CRAOBH-UBHAIL

SHEAS AN T-SEANN CHRAOBH-UBHAIL san ubhal-ghort agus i fad an t-samhraidh a' sìneadh a gheugan a-mach a ghlacadh uisge agus grian ach am fàsadh na h-ubhlan abaich agus cruinn.

Bha am foghar a' teannadh dlùth, agus bha trì ubhlan mòra dearga is iad soilleir mar a' ghrian a' dol fodha, agus nas motha na ubhlan sam bith eile san ubhal-ghort, a' crochadh air geug thairis air balla an ubhal-ghoirt a' feitheamh gus an falbhadh cuideigin leotha. Agus shèid a' ghaoth tro dhuilleagan na craoibh-ubhail mar gun robh i a' seinn:

An seo san ubhal-ghort

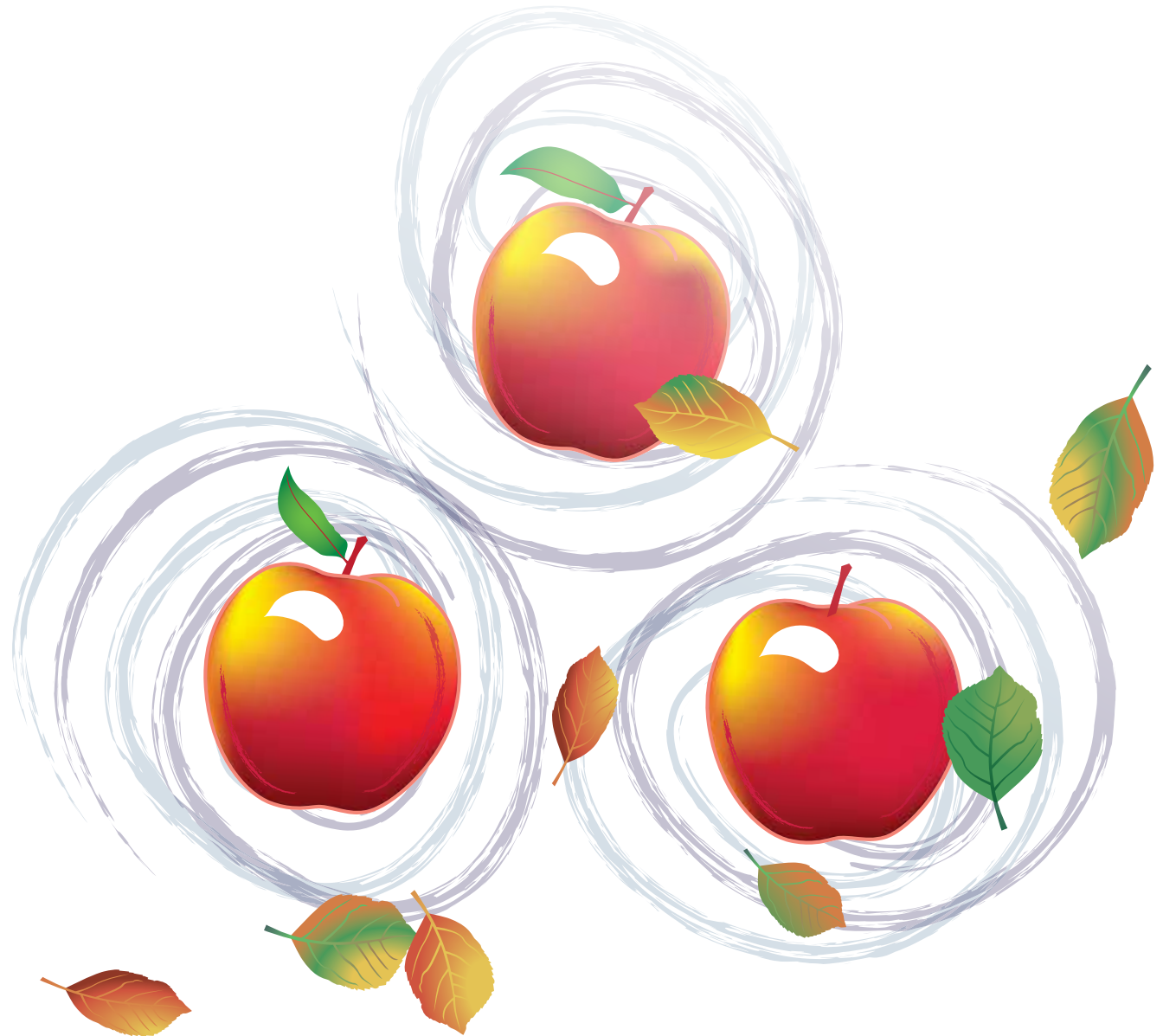
Tha ubhlan trì

An neach a chuireas gu feum fear

Gum faic e deagh dhuais.

Agus aon mhadainn thàinig Alasdair a' coiseachd sìos rathad ri taobh balla an ubhal-ghoirt. Sheall e le miann mhòr air na trì ubhlan dearga, a' guidhe is a' guidhe gum faigheadh e fear aca. An uair sin dh'èirich a' ghaoth tro dhuilleagan na craoibh-ubhail agus, le plub, thuit aon dhe na h-ubhlan seo sìos chun na talmhainn mu chasan Alasdair.

Thog e an t-ubhal agus chuir e timcheall e na làmhnan. Nach cùbhraidh an fhàileadh, cho tlàth is sùghmhor. Cha robh càil a b' fheàrr le Alasdair a

dhèanamh le ubhal cho breagha abaich ach a chur na bheul.

Chuir e gu bheul e agus thug e bìdeadh mòr às, agus bìdeadh eile. Cha b' fhada gus nach robh càil air fhàgail dheth ach cuairsgean, agus shad e air falbh e. Agus le Alasdair a' dèanamh a shlighe air falbh thòisich a' ghaoth a' seinn, le mulad, na dhèidh:

*An seo san ubhal-ghort
Tha ubhlan a dhà
Ach air falbh tha an ulaidh
A thuit sìos dha*

Agus às dèidh greis thàinig Màiri sìos an rathad is seachad air balla an ubhal-ghoirt. Sheall i suas chun nan dà ubhail bhreagha dhearg air geug na seann craoibh agus dh'èist i ri seinn na gaoithe sna duilleagan:

*An seo san ubhal-ghort
Tha dà ubhal bhreagha
Ulaidhean a bhiodh iad
Dha nighean mar thu.*

An uair sin shèid a' ghaoth le neart agus, plub, thuit ubhal chun na talmhainn mu choinneamh Màiri. Chan fhaca i riamh ubhal a bha cho mòr is dearg. Thog i e agus sheall i ris gu cùramach is len làmhan dùinte smaoinich i cho duilich 's a bhiodh e an t-ubhal ithe oir cha bhiodh e ann tuilleadh.

"Cumaidh mi an t-ubhal òir seo gu brath," thuirt Màiri, agus phàisg i ann an neapraig ghlan na pòcaid e.

Dh'fhalbh Màiri dhachaigh agus an sin chuir i an t-ubhal òir, a thugadh dhith leis an t-seann chraoibh, ann an drathair agus dhuin i an drathair gu daingeann. Bha an t-ubhal na laighe an sin san dorchadas an neapraig, fad làithean mòra, gus an deach e bhuaithe agus shad i às e. Agus an ath thuras a chaidh Màiri sìos an rathad seo seachad air an ubhal-ghort sheinn a' ghaoth ann an geugan na craoibh-ubhail rithe:

*Chan eil ann ach aon ubhal
Far am b' àbhaist bhith a dhà
Thrèig thu an t-ulaidh
A thug mi dhut fhèin.*

Mu dheireadh, dh'fhalbh lain sìos an rathad air latha breagha ann am blàths na grèine agus le oiteag gaoithe. An sin, na chrochadh thar balla an ubhail-ghort, chunnaic e aon ubhal mòr dearg; an t-ubhal bu bhoidhche a chunnaic e riamh. A' seasamh an-àirde ga choimhead, sheinn a' ghaoth ann an geugan na craoibh-ubhail:

*Dearg is cruinn
Air a' chraoibh-ubhail
Ulaidh shònraichte
A' crochadh, seall!*

Shèid a' ghaoth na bu treasa agus thuit an t-ubhal òir sìos a-steach a làmhan taingeil lain is e a' feitheamh ris.

Chùm e na ghrèin uine gu math fada e agus sheall e air mar a sheall Alasdair agus Màiri air; a' smaoineachadh air cho blasta 's a bhiodh e, ach cho breagha 's a bhiodh e a' coimhead nan cumadh e e. Chuir e roimhe ge-tà gun a chumail is gun ithe. Thug e a-mach sgian-pòcaid agus rinn e dàrna leth air an ubhal òir, le gearradh dìreach sa mheadhan eadar am blàthan agus an gas.

Agus, ò, dè chunnaic e am broinn an ubhail! Bha reul ann, agus aig ceann gach puing bha sil bheaga dhubha. Gu cùramach, thug e a-mach na sil gu lèir

agus chaidh e tarsainn balla an ubhail-ghoirt leotha na làimh. Bha an talamh san ubhal-ghort bog fhathast, oir cha robh an reòthadh air tighinn fhathast. Rinn lain tuill san talamh agus chuir e aon sìlean dha gach toll. Chòmhdaich e iad an uair sin agus chaidh e tarsainn a' bhalla air ais, a dh'ith an ubhail is e a' falbh sìos an rathad.

Ach fhad 's a bha e a' coiseachd sìos an rathad, lean gaoth an ubhal-ghort e, a' seinn ris bho gach craobh agus preas:

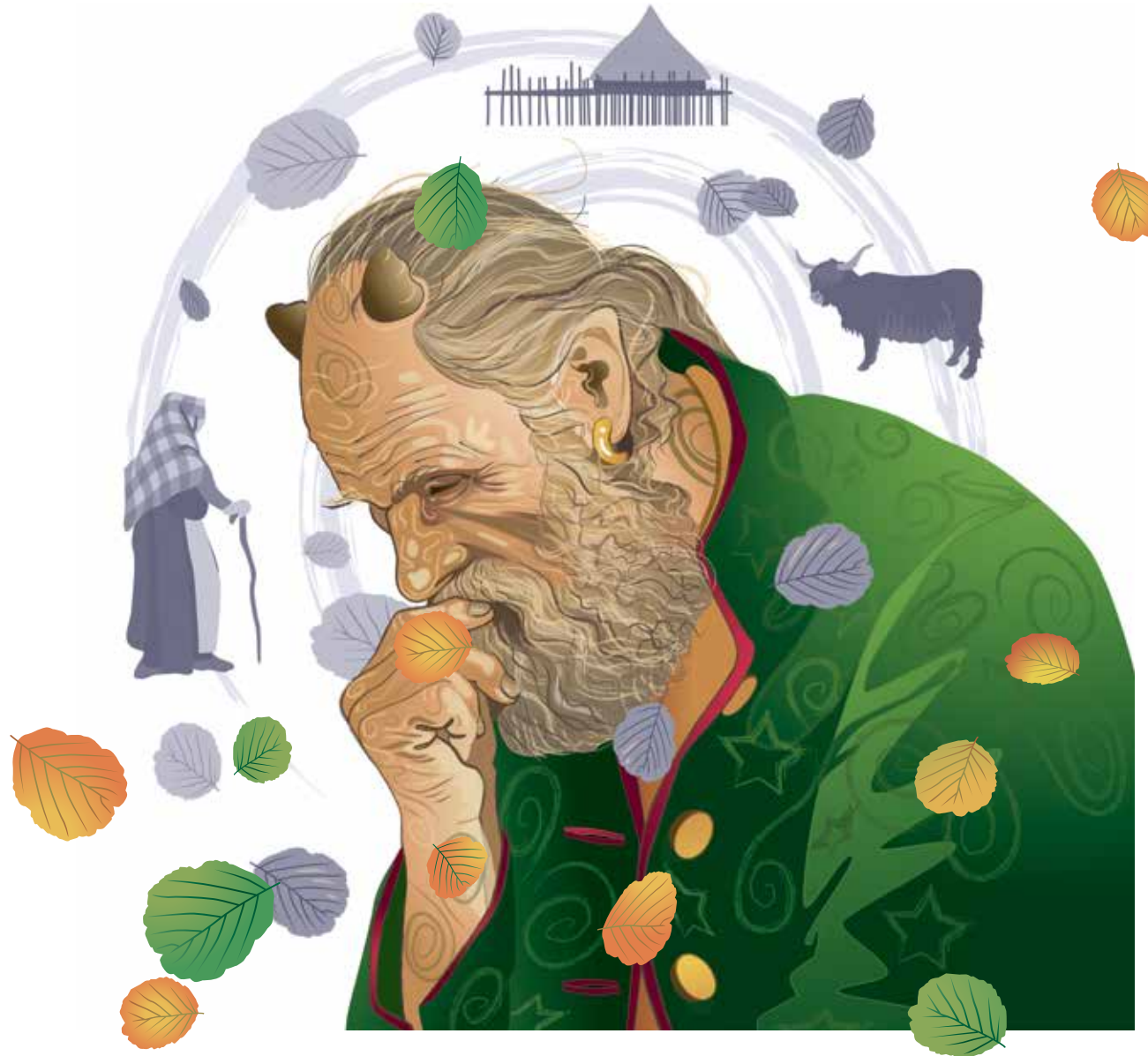
*'S e sìol gan cuir
A choisinn ulaidh.
Tha obair an ubhail
A-nise dèanta, seachad*

FEÀRNA

BHO CHIONN FHAD' AN T-SAOGHAIL bha beò ann an easan agus sgoltaidhean domhainn na h-Alba daoine beaga àraid ris an canar na h-ùraisgean – cho aosta agus meallach ri freumhan, ann an èididh de chlà mìn uaine sniomhte.

Bha na craobhan feàrna a bha a' fàs timcheall dachaigh nan Ùraisgean a' cumail fasgadh agus dìon ris na bodaich choire, ghlice seo a bha airson cuideachadh a thoirt do dhuine sam bith a bha feumach air.

Bha aon Ùraisg a' fuireach ann an allt domhainn faisg air Feàrnan. 'S e Caobarlan a bh' air. Bhiodh e daonnan ri crostachd, a' sadail cheap agus chlachan air daoine a bha a' coiseachd seachad! Bu thoil leis suidhe air creag ri taobh an uillt ag èisteachd ris na sgeulachdan aca mu na seann aimsirean. Thigidh am fitheach a dh'èisteachd, a' gròcadh 's a' ròcail bho àm gu àm leis na craobhan ag innse mar a thachair bho chionn fhada nuair a gheàrr mac an duine am fear bu shine dhiubh – am fear a b' àirde agus bu dìriche – a chruthachadh taighean cruinne a-muigh air an loch. Agus dh'fhàs Caobarlan brònach is e a' smaoineachadh air na daoine a bhiodh a' fuireach uaireigin air an loch agus a bhiodh a' tadhail air nuair a bhiodh iad a' tional dhuilleagan, fhùraichean agus rùsg nam Feàrna a chur dathan air a' chlà ùr aca.

Air cnoc Fheàrnan a-nise bha croit bheag bhiodach san robh cailleach a' fuireach còmhla ri bodach leisg. Cha robh mòran airgid aca, cha robh aca ach seann bhò bhleoghainn. Bhiodh a' bhò a' cur seachad nan làithean ag ionaltradh air Cnoc Dhrumainn agus bhiodh i air ais air an tuathanas airson bleoghainn a h-uile latha. Gach oidhche, bhiodh a' chailleach a' fàgail boinneag bainne ann an clais fhiodha airson an t-seann Ùraisg ach an cumadh e dìon ri a bò gus nach tachradh càil rithe air na h-oidhcheannan fada.

Ach aon oidhche, is a' ghrian a' dol fodha air cùl cnuc, mhothaich a' chailleach nach robh a' bhò air tilleadh.

"Ò, dè nì mi!" dh'èigh i, am bodach leisg a' tuiteam na chadal aig an teine.

Cha robh càil eile ri dhèanamh ach

falbh a-mach san dorchadas a lorg a' bhò. Chaidh i suas an cnoc, ri taobh an uillt air a chuairteachadh le craobhan feàrna, a' gairm airson Eilidh a' bhò. Nuair a bha i a' teannadh air bothag Chaobarlan, thuirt i, "Mo bheannachd ort, a Chaobarlain. Mo bheannachd ort oir chan eil feagal orm romhad. Is mi a tha a' fàgail bainne dhut a h-uile oidhche."

"Dè tha gad fhàgail an seo air oidhche fhuar dhorcha?" dh'fhaighnich an t-Ùraisg

"Tha Eilidh, mo bhò, air chall, agus tha an duine agam na chadal seach a bhith a-muigh a' cuideachadh a mhnaoi."

"Ri linn do bheannachaidh, a bhean choir, cuidichidh mi thu."

Rinn e feadalaich e air fead dèanta à fiodha feàrna agus dhùisg e am Fitheach bho chadal. Agus dh'fhalbh am Fitheach bho àrd gheugan nan craobhan Feàrna agus aig àrd nan speuran chunnaic e le shùil gheur a' bhò le solas gealach an abachaidh. Agus rinn e ròcail agus gairm ri Caobarlan a dh'fhalbh air toir na bà agus a toirt air ais chun na cailliche air a' chroit bhig aice air leathad a' chnuic, agus nuair a ràinig e an taigh shad e clach is ceap air a' bhodach leisg mas do rinn e às sìos an cnoc chun na dachaigh aige.

"Tapadh leat, a Chaobarlain nam

Feàrna. Bidh cuimhne agam gu brath air do choibhneas."

Agus bha.

Chan fhaca duine ann am Feàrnan an t-Ùraisg bhon uair sin, ach mu shuidheas tu ri taobh an uillt am measg fhreumhan an Fheàrna le do shùilean dùinte, 's docha gun cluinn thu guth domhainn uisgeach Chaobarlain a' seinn mun latha a lorg e bò na seann chailliche – agus mar a rinn e pronnadh air a' bhodach leisg nach deigheadh a dh'iochuimhnicheadh aige gu brath.

DROMAN

UAIR DHEN ROBH SAOGHAL air feasgar gaothach fiadhaich aig àm dol fodha na grèine, dh'fhalbh triùir bhràithrean agus an coin seilge a-mach air toir rabaidean airson poit am màthar dha suipeir.

Ghairm i orra, "Feuch is nach tèid sibh faisg air a' Choille Fhiadhaich a-nochd, a bhalachaibh, agus thoiribh an aire do Chailleach an Dromain oir faodaidh an fhearg èirigh innte gu math luath mura toir sibh spèis dhith!"

Air dhaibh thighinn gu oir na coille duirche, ruith rabaid a-mach seachad orra agus dh'fhalbh na coin às dèidh na rabaide - a-steach dhan choille! Gun smaoineachadh air, lean na balaich lorgan-coise nan con, a' feadalaich is ag èigheachd, "a Bhrain, a Cholla, a Mheg!" Ach bha na coin, sròintean ri talamh is cluasan air bioran, a' cumail ris an fhàileadh agus cha robh iad airson tilleadh. Dh'fheumadh na balaich leantainn orra. Ceum air cheum chaidh iad na b' fhaide a-steach dhan choille dhuirch gun sgeul no brath air na coin.

"Cha bhi ar Màthair idir air a dòigh - na coin air chall gun rabaid mar duais! Gu dè nì sinn?" dh'fhaighnich aon dhe na bràithrean.

"Feumaidh sinn fead ach an gairm sinn iad," thuit fear eile, agus gun smaoineachadh air, bhris e dheth geug bhon Chraoibh Dhromain agus rinn e toll troimhpe a chruthachadh fead dìreach mar a sheall athair dha. Ach cha do smaoinich iad air cead fhaighinn bhon Chaillich agus

Thàinig an sgeulachd seo a-mach às stòiridh a rinneadh le Sgoilearan air Bungscoil Chraoibh rè là a' dèanamh agus ag aithris sgeulach sa choille.

bha iad a' gabhail aithreachas oir bha i air nochdadh a' seasamh nam beulaibh, le craiceann uaine agus cho aosta ris na bruthaichean air an robh i a' seasamh. Ri a taobh, bha coin nam bràithrean.

"Bha coir agaibh smaoineachadh air sin mas do dh'fhalbh sibh le tè dha na geugan agam. Ma bheir sibh dhomh trì tiodhlacan: fead sheunta bhon Droman Òir; Cridhe Tuirc; agus fa dheireadh Prionnsa as aithne mo dhèanamh òg a-rithist, 's docha gun toir mi dhuibh ur coin air ais. Agus càite an lorg sibh na tiodhlacan seo? 'S ann agam fhìn a tha an t-eòlas, 's ann agaibhse tha an aineolas. Feumaidh sibh seo a choileanadh ro dhol fodha na grèine." Agus dh'fhalbh a-steach a stoc an Dromain agus chaidh i à sealladh.

Choisich na balaich gus an robh iad air an cuairteachadh le dorchadas na h-oidhche, agus anns an dorchadas sin chuala iad an ceòl bu bhinne a chual' iad a-riamh, mar gun robh eòin nan speuran uile a' seinn còmhla. Agus dh'ímich na balaich chum na seinn agus chunnaic iad air am beulaibh Droman Òir agus sna mheanglanan bha feòrag ruadh a' seinn feadag òir.

"Tha sinn a' lorg feadag òir dha Cailleach an Dromain," thuirt iad.

"Uill, ma nì sibh fuasgladh air an toimhseachan seo gheibh sibh i. O hi-ri-rì, o hi-ri-rò, cò mi? Cha bhith mi aig fois agus daonnan saor. Bidh mi a'

buailleadh air dorsan agus a' crathadh nan craobhan?"

"A' ghaoth!" dh'èigh na balaich agus bha an fheadag aca mar duais.

Chaidh iad air adhart beagan gus an do ràinig iad uamh. A' saoilinn gur docha gun dèanadh iad cadal innte dreiseag bheag chaidh iad a-steach na b' fhaide agus na b' fhaide sìos tunail. Nuair a ràinig iad ceann shìos na tunaile chunnaic iad bucas fiodha àlainn snaighte, agus sa bhucas bha cridhe Thorc Mòr a' Chailleannaich. Ach bha e ann an lion damhan-allaidh mòr dorcha. Le fios aca gun robh iad an dàrna duais aca a lorg, sheinn iad port air an fheadaig agus bha an damhan-allaidh fo gheusaibh a' chiùil. Dh'fhalbh na balaich leis a' bhucas agus ruith iad mar pheilearan air falbh bhon uaimh.

Lean iad orra, na casan aca a' fàs gort agus le cridheachan trom nuair a thachair iad air sgoltadh domhainn. Air taobh thall nan uisgeachan chunnaic iad caisteal mòr. Bha Prionnsa ga chumail na phrìosanach an sin le Famhair agus b' esan am Prionnsa a bha iad a' lorg airson a thoirt air ais gu Cailleach an Dromain! Sheinn iad tàladh air an fheadaig òir agus chuir iad am famhair na chadal agus rinn am Prionnsa teicheadh às a' phrìosan, a' dol tarsainn na h-aibhne air drochaid de dh'aon bhileag fuil.

Bha am Prionnsa cho taingeil air na balaich gun tàinig e air ais còmhla riutha

is iad a' leantainn an lorgan-coise air ais gu làrach an Dromain. Rinn aon dhe na balaich fead air an fheadaig agus nochd a' Chailleach. Chrom am Prionnsa ceann a' toirt spèis don Chaillich agus chuir e làmhan na phòcaid agus thug e a-mach bad fhlùraichean cùbhraidh geala - blàthan dromain - agus thabhainn e don Chaillich Dromain iad. Ann am priobadh na sùla chaidh i na caileag bhòidheach òg le blàthain air a dreasa agus ma ceann.

"Rinn sibh glè mhath, a bhalaichibh. Faod sibh a-nise na coin agaibh a thoirt dhachaigh mar phàigheadh air na trì

tiodhlacan seo. Ach cuimhnich gu bràth mun Chraoibh Dromain a nì flùraichean, dearcas agus rùsg leigheas air diofar ghalaran, agus bidh droch fhortan an cois droch chleachdaidh!"

Agus gheall na balaich gun cuimnicheadh iad gu bràth mu fhialaidheachd Caillich an Dromain agus dh'fhalbh iad leis na coin-seilge a dh'fhaighinn rabaid dha poit am màthar dha suipeir! Fa dheireadh, ràinig iad an taigh agus abair thusa gun robh sgeulachd mhòr aca ri aithris an oidhche sin!

AN CUILEANN AGUS AN GIUTHAS

B' E MEADHAN A' GHEAMHRAIDH A BH' ANN. Bha sneachd agus deigh thiugh na laighe air uachdar na talmhainn. Bha an aimsir duilich gu leòr dha beathaichean na coille, ach air an oidhche fhiadhaich fhiadhaich seo, dh'fhalbh a' ghaoth le Brù-dearg ga thoirt air falbh bho fhasgadh a nid, agus le tè dhe na sgiathan aige briste, cha b' urrainn dha faighinn air ais thuige.

Cha robh fios aige dè dhèanamh e. Thug e sùil timcheall ach am faiceadh e an robh àite ann far am faigheadh e fasgadh is blàths, "S docha gun cùm tè dhe na craobhan fasgadh dhomh gus an tig piseach air mo sgiath,' smaoinich e.

Rinn e bocadaich a-null chun na coille agus b' i a' chiad chraobh air an do thachair e beithe gheal chaol.

"A Bhean-uasal na Coille," thuirt e, "an leig thu a-steach am measg nam meanglanan mi gus am bi comas agam falbh air sgèith a-rithist?"

"Bu mhath leam gun teagamh ach bhiodh feagal orm gum briseadh tu na geugan mine agam," thuirt a' bheithe shèimh leis an isean beag aig crith agus a' bòcadh nan itean aige gus cumail blàth.

"Carson nach tèid a dh'fhaighneach air mo charaid an Darach. Tha e mòr is tapaidh agus tha mi cinnteach gun toir esan seasgair dhut nas fheàrr na mise."

Dh'fhalbh an t-isean beag le bocadaich is sgiathalaich gus an ràinig e an Darach.

An Dubhlachd

“O Rìgh na Coille,” thuirt am Brù-dhearg, “an leig thu leam suidhe am measg do mheanglanan mòra gus an tig mo sgiath am feabhas?” Ach bha an Darach ri cadal mòr a’ gheamhraidh agus cha chuala e seinn bhinn a’ Bhrù-dheirg.

Chaidh an t-isean air adhart a dh’fhaighneachd dha gach craobh an toireadh iad dha fasgadh agus chaidh a dhiùilteadh le gach craobh, gus an do ràinig e Craobhan Giuthais Albannach aosmhor.

“Càite a bheil thusa a’ dol, isein bhig?” dh’fhaighnich iad le cagair,

“Chan eil fhios a’m,” dh’aidich an t-isean; “Mura faigh mi fasgadh an ceann dreis gheibh mi bàs, tha mi a’ faireachdainn na gaoithe Tuath a’ tighinn.”

“Chan e annainn ach na craobhan as suaraiche. Dè ni sinn dhut?” smaoinich na craobhan Giuthais, ach chuala na cridheachan mòra aca cruadal an isein agus bhruidhinn iad uile le aon ghuth:

“Isein bhig, is caol ar duilleagan; coltas orra mar snàthadan, ach leis na th’ againn dhiubh gheibh thu fasgadh annta. Tha sinn àrd is treun agus còmhla bheir sinne dhut seasgair bho ghaoth fhuar a’ gheamhraidh gus an càraich do sgiath. Ach èist, nar measg tha craobh aonranach shàmhach. Tha i buileach na h-aonar. Is ainm dhith Cuileann agus ’s docha gun cuidich ise thu cuideachd. Tha duilleagan biorach oirre ach ma nì thu seinn bhinn rithe tha sinn cinnteach gun cùm i biadh is fasgadh dhut fad a’ gheamhraidh.”

Agus sheinn an t-isean an t-òran bu bhreagha aige, agus dh’aom na craobhan Giuthais a-steach ga èisteachd, ag osnaich le boidhchead an t-òrain. Sheinn e mu èirigh na Grèine, air ruith nam fiadh, agus air solas a’ tilleadh chun na Cruinne.

Dhùisg an Cuileann bho shuain agus chrath i a duilleagan uaine dorcha dealrach. Thuit feadhainn dhe na dearcan sùghmhor dearga aice chun an t-sneachda foidhpe is iad mar seudan rùbaidh.

“Trohad an seo, isein bhig,” thuirt i, “Mas e fasgadh a tha a dhith ort bheir mise dhut e oir tha d’ òran air m’ fhàgail le sòlas nam chridhe. Gabh do leòr dhe na dearcan breagha dearga agus dèan seinn dhomh a-rithist oir tha do chuideachd a’ toirt togail mhòr dhomh.”

A’ gabhail òran suigeartach, rinn am Brù-dhearg bocadaich a-steach dhan dachaigh ùir aige, agus chum na seann chraobhan Giuthais fasgadh ris a’ Chuileann agus ris an isean fad a’ gheamhraidh.

Chunnaic agus chuala an Cruthaidhear a h-uile càil a thachair agus ghairm i coinneamh mhòr dhe na Craobhan agus thuirt e riutha: “A-mach às gach craobh, chuala an Cuileann agus an Giuthas cruadal a’ Bhrù-dheirg. Bhon là seo a-mach, nuair a thig fuachd a’ gheamhraidh cumaidh iadsan na duilleagan uaine aca leis na craobhan eile a’ dol maol.”

Sin as coireach, chun an là an-diugh, nuair a thig an geamhradh gu bheil an Cuileann agus an Giuthas a’ cumail an duilleagan agus a’ toirt aoibhneas agus tlachd do dhaoine – agus gu bheil am Brù-dhearg a’ seinn mun coibhneas:

*Fàilt’ ort Nollaig
Fhìr a’ chòta dheirge
Fàilte ort Nollaig
Thig bhon Ghrèin
Fàilte ort Nollaig
Ar cridheachan rì sruthadh
Fàilte, fàilte ort Nollaig*

Mum dheidhinnsa... An t-Iubhar

’S DÒCHA GUN CAN SIBH IUBHAR RIUM ach buinidh mise do linn nan duilleagan fad agus sìol ùr tha daoine air iomadh ainm a thoirt dhomh - ‘Yew, ‘Ywen’, ‘Luin’, ‘Craobh a’ Bhàis’ agus ‘Craobh na h-ath-bhreith’, ‘*Taxus baccata*’, ‘A’ Chraobh Bhuan is

Mhaireannach’, ‘A’ Chraobh as Sìor-uaine Tree’, ‘A’ Chraobh Naomh’, ‘Uhe’ agus ‘Eo’.

Buinidh mi do dh’àm fad às agus gheibh thu lorg air mo threubh ann an coilltean aosmhor an t-saoghail fad mas tàinig mo chàirdean mòr-dhuilleagach gu bith.

Tha mi sìor-uaine. Tha rùsg ruadh dorcha orm. Chan eil durcain agam. Tha puinnsean annam air a bheil Taxin, a tha gu h-àraidh puinnseanta sa gheamhradh Thathas ag ràdh gum mair mi gu siorraidh. Fiù is mi air mo dhochainn le gaoth, teine no aig làmh mhac an duine, ‘s urrainn do gheugan na Craoibh Màthar beantainn ris an talamh a’ cur fhreumhan dha gasan ùra.

’S toil le Eòin an fhoghar beathachadh air mo mheasan sùghmhor milis ri an canar Arils. Cha dèan an sìol puinnseanta càil air an Lòn-dubh, Smeòrach no air iseanan eile a sgapas nan sìol agus iad air iteig, a’ dèanamh cinnteach gum mair an teaghlach agam gu brath.

Chì thu am fear as sine dhinn aig Fartairchill ann sn Siorrachd Pheairt. Chan aithne dha duine le cinnt dè an aois a tha mi ach tha air a dhol tro mhiltean de gheamhraidhean cruaidhe agus tro ghinealaichean mòra, a’ dìon spioradan nam marbh le mo chleòca mòra uaine.

Nuair a thàinig mac an duine a dh’fhuireach nam measg bho chionn fhada leig iad mi agus leis an fhiodha rinn iad boghachan, cruinn-luinge, casan-bìodaig, bobhlaichean, soithichean-òla agus tarragan dha longan fiodha. Rinneadh sleagh às an fhiodha agam bho chionn 150,000 bliadhna - ‘s docha gun do chuireadh puinnsean mo dhuilleagan air ceann bìorach nam

sleagh! Bhiodh a' leagail slatan lubhair sna seann aimsirean ach am faiceadh iad dè na romhpa, agus bhithte cuideachd a' snaigheadh mo chumaidh air bataichean-draoidheachd bhuidhsichean agus air slatan-draoidheachd bhana-bhuidhsichean.

Bhathas air a ràdh gun robh mi cho treun agus gum maireadh post-iubhair na b' fhaide na post-iarainn. Chan eil mi a' grodadh ann am bùrn agus nuair a thèid mo losgadh, bheir mi teas a nì blàthachadh air na oidhcheannan as fhuaire. Is e fìor chraobh sheasmhach mi!

Anns na seann aimsirean bhiodh faillean beag dhiom ga thiodhlacadh leis na mairbh agus, ann am fuachd a' gheamhraidh bhiodh daoine a' gairm

orm is iad a' cur fàilte air bliadhna ùr agus a' bheatha ùr a bha ri thighinn beò innte. Chanadh iad, ge-tà, nan tuiteadh ti do chadal fom chleoc, 's docha gur e cadal a bhiodh anns às nach dùisgeadh tu!

Tha seanchas agus uirsgeulan gu leòr mum dheidhinn. Chaidh Clann Lir gu lèir a shliobadh le slat-draoidheachd lubhair len leas-mhàthair agus chaidh iad nan ealachan. Bhiodh na sìthichean a' cleachdadh mo dhraoidheachd agus iad a' tighinn agus a' falbh às an t-sealladh. Anns an 13mh linn, fhuair Tòmas Reumair às Ercléoune a-steach a thom-sithe, gu Tìr nan sìthichean, far an d' fhuair e comas air an dà-shealladh a dhèanamh le Ban-rìgh nan Sìthichean. Thathas a' creidsinn gu bheil e fhathast a' feitheamh ri ath-bheothachadh ann am bad iubhair air a dhìon le sìthichean an ceann a Tuath na Gàidhealtachd.

*Feuch is èist ri m' òran
aosmhor,
Sgeulachdan a mhaireas an
oidhche air fad.
Tro bhad a sheasamh fom
chleoc mhòr uaine,
a ghabhail iongantais à na
chunnaic mi riamh agus na
chì mi fhathast.*

Mum dheidhinn...An Caorann

IS MISE AN CAORANN ach thathas air iomadh diofar ainm a thoirt dhomh - 'Luis', 'Rowan', '*Sorbus aucuparia*', 'Caorann Beinne', 'Roan', 'The Quicken Tree', 'Thor's Helper', 'the Witchen Tree', 'the Faerie Tree', 'Tree of Protection', 'Fuinnseag-coille', 'Roddan', 'Raun'.

Gheibh thu lorg air mo threubh ann an Àisia an Iar, beanntan Mhoroca, Ruisia, Eòrpa agus cho fada tuath ri tìr nam fiadh-Lochlannach. 'S urrainn

dhomhsa far nach soirbhicheadh le craobhan eile, shuas sna beanntan, air gilean casa agus air creagan. Ach gheibh thu cuideachd mi an seo ann an Alba am measg nan Giuthas Albannach no a' fàs air seann chroitean far an deach mo chur airson dìon nan teaghlachan a bha a' fuireach ann.

'S caomh le iseanan na dearcan agam agus tha iad a' sgapadh mo shìol - breacan-beithe agus gealag bhuidhe nan coille; lòn-dubh air tuath; leis an liath-

truisg agus smeòrach an t-sneachda ag itheadh nan dearcan agam agus iad ag imrich gu deas as t-fhoghar. Tha mac an duine a' dèanamh silidh agus fion às mo dhearcan-caorainn. Tha duilleagan iteach a' tighinn orm sa Ghiblean, is iad air a dhol dearg is òir as t-fhoghar mas tuit iad chun na talmhainn. Tha flùraichean geala cùbhraidh a' tighinn orm ro mheadhan an t-samhraidh, rud a tha a' tarraing nan seillean-mil, agus tha na dearcan breagha dearga a' cur nan eun-seinn ann an sunnd san Lùnastal.

Is treun am fiodha agam agus tha mac an duine air a bhith a' dèanamh bataichean, cuidhleachan-cairt, dealgain agus cuidhleachan snìomha. Bhiodh cuideachd mo chleachdadh ann an leinntean bhos

cionn theintean. Ann an seachas nan Lochlannach, rinneadh a' chiad bhoireannach a-riamh asam, agus shabhail mi Thor le a bhith a' faomadh thar abhainn luath agus e ga thoirt air falbh leatha. Anns na seann sgeulachdan Greugach bhathas air a ràdh gur e Hebe, gille-copain nan Diathan agus Ban-dia na h-Òige, a thug beò mi. Dh'fhalbh deamhain leis a' chopan agus bha na Diathan cho fiathaich agus gun do chuir iad lolaire air a thoir. Thòisich batail mòr agus air gach làrach far an do thuit itean no boinneagan fala na h-lolaire, dh'fhàs craobh-chaorainn ann.

Ann an seachas nan Gàidheal, bhithte ag ràdh gun fàsadh bodaich òg nan itheadh iad mo dhearcan agus gum biodh dràgonan fiadhaich a' dol a chadal ann an sàbhailteachd nam freumhan agam. Ann an Alba, cha shiubhladh

duine air bith astar fada gun slat bheag caorainn a bhith na phòcaid no ann srian an eich chum dìon a dhèanamh orra – gu h-àraidh mu mheadhan an t-Samhraidh nuair a bha Sithichean mun cuairt!

A' Chraobh-chaorainn is snàithlean dearg', Crionadh air bhuidseichean, sithichean air searg.

Bhiodh meanglan-caorainn aig na banachagan agus iad ga chur timcheall a' bhainne is na cuinneig gan dìon bhon droch shùil, agus chan deigheadh leanabh òg fhàgail na aonar uair sam bith gun slat charaoinn sa chreathail gun fhiosd nam falbhaidh e leis a' ghaoith-shithe.

Mum dheidhinnsa... An Seileach

IS MISE AN SEILEACH ach tha iomadh ainm eile agam: 'Salix alba', 'Sail', 'Welig', 'Willow', 'Witches Asprin', 'Seileach Bàn.

Tha mòran diofar sheòrsa chraobhan ann an gnè nan seileach: are many species in my family: white, crack, goat, almond, grey, weeping willow to name a few. Tha mi tric air mo ghearradh air ais no a phreasarladh ach am fàs caol seilich subailte dhaibh! Ma chuireas tu slat seilich ann an talamh fliuch thig fàs orm oir is e talamh bog as fheàrr leam. Tha n flùraichean agam, ris an canar chluigein-sheilich, min mar mhealbaid agus iad a' fàs orm as t-earrach leis na duilleagan. Tha an seillean-mil gu math dèidheil air mo phoilean is iad ag itealaich am measg mo dhuilleagan mine rè blàths an t-samhraidh.

Bhithe a' cur mo gheugan gu feum airson bhasgaidean, fheansaichean agus 's math dh'fhaidte gum faigheadh tu lorg orm bho chionn fhada ann am bonaidean a' dìon cheann oibrichean-tuathanais fo theas na grèine. Dheigheadh mo gheugan a chuir ann am frèaman churaichean - bàtaichean beaga a bhiodh iasgairean a' giùlan air an druim agus a' iasgach ann an an lochan, bàigh, fèithichean agus aibhnichean. Bhiodh a' cruthachadh bhataichean-criogaid às an fhiodha

agam agus a' cairteadh leathair le mo rùsg.

Tha searbhag salicylic san rùsg agam a tha math mar chasgaidair-cràidh agus lorgas ann an aspairin. Bhithe ag ràdh gum biodh luchd-siubhail a' dèanamh deoch lem rùsg a bha a' dèanamh leigheas air t-siataig, air a' chnatan mhòr agus air cinn ghoirt. Anns na seann aimsirean bha buntannas làidir agam do chailleachan, chailleachan nan cearc, do slànaighearann agus do mhnathan-buidseach!

Gheibh thu lorg orm ann an seachas agus uirsgeulan – fhuair Orpheus a sgilean bàrdachd tro bhith a’ toirt slat-sheilich leis nuair a dheigheadh e a-steach a shaoghal nam marbh, far an d’ fhuair e clàrsach mar thiodhlac bho Apollo. Leis a’ chlàrsaich seo, chuir e beathaichean fiadhaich fo gheus cho math ri craobhan agus creagan Beinn Olympus. Bha mòran Mnathan-Dia le buntannas dhomh – Persephone, Helice, Hecate, Belili, Brig – uile le dàimh chun na Gealaich, nan uisgeachan agus nam fuaran. Anns na seann aimsirean bhiodh cagar binn sìthich an t-seilich a’ dùsgadh spiorad na bàrdachd is ciùil ann an daoine.

Tha mòran seann chleachdaidhean is nòsan Eòpach a bhuineas dhomh; bhiodh Luchd-siubhail Ròma a’ cleachdadh mo fhiodha airson dearbhadh cò bha iad a’ dol a phòsadh, shadadh boireannaich gun duine na brogan is botannan aca suas dha mo mheanglanan agus nan deigheadh gin aca a ghlacadh leam bhiodh iad cinnteach gum pòsadh iad am bliadhna sin!

Le bhith a’ snaimeadh tè dha na geugan agam ann an snaidhm sgaoilte gun a bhriseadh gheibheadh daoine na miannaich iad. Nan faigheadh iad na bu mhiann leotha, dheigheadh iad air ais chun na craobh agus

dh’fhosgladh iad an snaidhm a’ toirt taing don chraobh. B’ urrainn dhut cuideachd gnogadh air mo rùsg airson deagh fhortan a bhith agad!

Mum dheidhinnsa...A' Bheithe

IS MISE A' BHEITHE ach tha Iomadh ainm agam: 'Birch', '*Betula pendula*', 'Beith Charraigeach', 'Beith Dhubhach', 'Beithe Dhubh-chasach', 'The Shining One', 'The Nurse Tree'.

Bu mhise a' chiad chraobh a steidheachadh air feadh na h-Eòrpa agus taobh Tuath an t-saoghail às dèidh Linn na Deighe. Is mise a' chraobh as tapaidh a th' ann agus gheibh thu lorg orm a' fàs anns a' Ghraonlann agus ann an Innis Tìle. Le cho beag 's a tha mo dhuilleagan agus cho caol 's a tha

mo gheugan tha an talamh fodham fliuch is làn glasraich agus a' freagairt air lusan a tha fada gun fàs, is iad a' faighinn fàsghadh bhuam. As t-earrach, mas nochd mo dhuilleagan beaga uaine, ma chuireas tu do chluas rim stoc cluinneadh tu an snodhach agam ag èirigh! Bidh cuid de dhaoine a' toirt snodhach asam mar deoch fhionnar sa Ghiblean. As t-fhoghar, faod sibh bolganan-buachair sa chòinneach mun cuairt orm as urrainn dhuibh ithe.

Tha an rùsg orm cho tana ri paipear

le dath geal airgid air. Tha e gu math feumail mar èidhleagan teine, agus gheibh sibh teas math as an fhiodha agam. Tha mac an duine bho riamh air a bhith an urra rium agus tha mi le urram mòr am measg luchd-siubhail agus le tùsanaich a' fuireach ann am fuachd an taobh tuath.

Tha mi cuideachd nam chraoibh gu math feumail agus iol-chomasach. A' cur an fhiodha agam gu feum, tha daoine a' dèanamh chreathailean, sgithean, bobhlachan, spàinean, sguaban, stòlan, dealganan sniomha agus innealan-ciùil leithid an Kantele Fionnlannach. Bhithe a' cruthachadh fhasgaidhean lem gheugan agus lem rùsg dheigheadh a dhèanamh dìonach a thaobh uisge, gaoth agus sneachda. Bhiodh na Gàidheil a' cleachdadh slatan airson dìon crodh agus daoine bhon droch shùil.

Gabhaibh soithichean a dhèanamh lem rùsg leithid an soitheach 2,500 bliadhna a dh'aois a lorgadh ann am poll faisg air Trondheim san Nirribhidh! Thathas dhen bheacd gur e ìm a bhathas a' cumail ann. 'S urrainn dhut cuideachd mo rùsg a' figheadh airson brògan agus basgaidean a dhèanamh agus tha canùthaichean gan dèanamh an Canada às mo fhiodha! Chaidh sgrìobhaidhean diadhachd bhon 5mh linn a sgrìobhadh orm agus tha iad ann fhathast!

Tha ròiseid ri fhaighinn às mo rùsg ma theasaicheas tu, a' dèanamh teàrr as urrainn a chur gu feum airson lìnig phoitean, dìon bhàtaichean agus tha e na deagh ghlaodh. Biodh daoine eadhon a' cagnadh air an ròiseid – bu mhise a' chiad ghlaodh-cagnaidh!

Tha mòran seann sgeulachdan is seanchais stèidhte orm. Aig na Lochlannaich is mi craobh Thor le buntanas agam dha Frigga, Ban-dia gaoil, nan sgothan, is nan speuran. Chumadh meangan thar doras taighe dìon air na daoine na bhroinn bhon dealanaich agus bho spioradan os-

nàdarra. Air Là Buidhe Bealltainn dheigheadh crodh a chuir tro ceò theintean mo fhiodha airson an dìon mas deigheadh iad a-mach chun na h-àiridh. Tha Beithe a' comharrachadh B, an dàrna litir san t-seann abidil Ghàidhlig.

Ann am Fionlainn, chanadh iad gun do dh'fhàs a' chiad Bheithe Gheal bho dheur maighdinn, agus tha seann sgeulachd ann an Kalevala, ag innse mu Vainamoinen, a rinn clàrsach às mo fhiodha agus na teudan bho mhaighdeann a bha seinn agus gum biodh e a' seinn ris na h-eòin agus na craobhan.

Ann an seanchas nan Sibèireach is mi Craobh na Beatha. Gu fada tuath canaidh iad gu bheil beith gheal mhòr ann le duilleagan oirre cho mòr ri spògan mathain agus le chluigein cho fada ri cuip. Aig bonn na seilich seo tha tobar às a bheil uisge-beatha a' tighinn. Ma chuireas tu copan seilich dhan tobar agus gun òladh tu am bùrn gheibheadh tu beatha mhaireannach.

Mum dheidhinnsa... An Sgitheach

IS MISE AN SGITHEACH ach tha mac an duine air iomadh ainm a thoirt dhomh: 'Hawthorn', '*Crataegus monogyna*', 'Preas nan Sgeachag', 'Droigheann', 'Sgeach-caor', 'Uath', 'Whitethorn'; 'May Tree'.

Tha mi nam chraoibhe bhig ann an gnè nan ròs agus thathas ga mo chur ann an callaidean maille ri cuileann agus droigheann dubh agus gheibhear lorg orm faisg air far a bheil achaidhean daoine. Tha mi a' toirt fasnadh do dh'èoin agus do bheathaichean beaga

cho math ri biastagan beaga, agus 's toil le lusan fàs romhan oir chan eil mi gionach. 'S urrainn dhomh seasamh beò fad 400 bliadhna agus gheibh thu lurg orm a' fàs air feadh na h-Eòrpa.

Air mo fhlàraichean sa Chèitean tha còig sìopalan uaine air a bheil coltas solais timcheall rèile. Bhithe a' tional agus a' figheadh a' bhlàthain seo agus a' cruthachadh fhleasgan agus chrùn airson Là Buidhe Bealltainn, le siubhlaichean acrach ag ithe mo dhuilleagan a chanadh 'Aran is Càise'

riutha! Nithear teatha ùrachail leis na duilleagan òga agus ga h-òl airson a' chridhe agus amhaichean goirte. As t-fhoghar tha mo gheugan làn dearcas dearga sùghmor air a tha na h-èoin gu math dèidheil, agus a tha daoine a' cur gu feum ann an silidh agus fion.

Is buan am fiodha agam agus tha daoine ga chur ann an casan bhiodagan is sgianan, cìrean agus bucais dha mnathan. Nuair a thèid mo losgadh tha teas mòr a' tighinn asam. Gabhadh gual-fhiodha asam agus, ann an Alba, tha an rùsg ga chleachdadh 'son clò a' dathadh dubh.

Tha mi na mo thèarmann san tàirneanaich agus bhiodh seòlaidearan a' toirt leotha slat bheag airson dìon bho stoirmean aig muir agus an dealanaich aig tìr. Mar chraobh sheunta is i m' obair ach dìon nan tobar agus nam fuaran. Bheirte clann tinn chun nan tobar is fuaran agus bhithe a' crochadh chlobhdan is luideagan na mo gheugan chum deagh fhortan, slàinte agus soirbheas a bhith aca.

Tha seachas gu leòr ann mum dheidhinn. Bha fear Tòmas Reumair ann uaireigin, bàrd is fiosaiche às Na Crìochan san 13mh linn, a thuit na chadal fodham air madainn Chèitein agus a chaidh a thoirt air falbh le Bàn-Sìth gu Tìr nan Sìthichean. Bha e a' saoilinn nach robh e air a bhith ann

ach tìde ghoirid agus fhuair e a-mach a-rithist gun robh seachd bliadhna ann! Bidh seann sgeulachdan Gàidhealach ag aithris mu gheusan gan cuir air mòran daoine (agus cruidh!) agus mar a chaidh an toirt air falbh leis na Sìthichean as t-samhradh – thoirt an aire mas tuit thu nad chadal fodham air là breagha samhraidh!

'S e an 'Holy Thorn of Glastonbury' an sgitheach as ainmeil ann am Breatainn. Tha e san t-seanchas gun do stob Iòseph o Arimatea a bhata dhan talamh air Tòrr Glastonbury agus gun do dh'fhàs Sgitheach às an toll. Dheigheadh mo chur ann an callaidean le tuathanaich Albannach is iad a' creidsinn gun robh mi math dhan chrodh aca.

Bhiodh fadachd air cailleagan òga agus an tigeadh blàthan orm; bhiodh iad a' dèanamh leth-bhriseadh air na geugan air an robh e agus ga fhàgail ga chrochadh. An oidhche sin thigeadh aisling thuca nan cadal ag innse dhaibh cò a phòsadh iad agus dheigheadh air toir nan geugan a bhris iad an ath latha agus bheireadh iad leotha am blàthan agus chumadh iad nan cois e agus an nochdadh an duine.

*Is bòidheach a'
mhaighdeann,
Air a' chiad là den
Chèitean, A dh'fhalbhas
chun achaidh,
Aig briseadh na maidne,
Ga nighe fèin an driùchd
an Sgithich,
Cha chrìon a bòichead,
bidh iad òg no abaich*

Mum dheidhinnsa... An t-Uinnseann

IS MISE AN T-UINNSEANN ach tha daoine air iomadh ainm a thoirt dhomh: 'Ash', 'Ask'; 'Yggdrasil'; 'Nuin'; 'Nion'; 'Esh'; 'Odin's Tree'; 'Fraxinus exelsior'.

Thèid m' aithneachadh air mo dhuilleagan mine iteach ann am paidhrichean. 'S math leam seasamh ann an talamh fliuch le mo ghàirdeanan sìnte suas chun na grèine. Aithnich thu sa gheamhradh mi air mo ghucagan dubh dorcha aig ceann mo gheugan. Tha blàth a'

tighinn orm eadar an Giblean agus an Cèitean mas tig duilleagan orm agus as t-samhradh tha an siol uaine-bhàn a' tuiteam sìos chun na talmhainn. 'S toil le clann cluich leotha agus canaidh iad 'soinners' riutha. Is mise tè dhe na craobhan fa dheireadh air a bheil duilleagan a' tighinn.

"Oak before Ash in for a splash. Ash before Oak in for a soak" mar a chanas iad sa Bheurla!

Tha mi caol, àrd, treun agus finealta. Bhithe a' cur taobh a-staigh mo rùisg air lotan fuilteach, le mo snodhach ga chleachdadh mar dì-ghalaran. Chuireadh luchd-siubhail mo dhuilleagan nam brògan mar leigheas air casan sgìth. Bheirte spàin de mo shnodhach do leanadan air ùr-bhreith agus do chlann tinn oir bha mi nam shamhla air neart mòr. Gus snodhach a thoirt asam bhithe a' cur tè dha na geugan agam na theine leis an t-snodhach a' tighinn às ann am builgeanan.

Leis an fhiodha agam, bhiodh daoine a' dèanamh shleaghan, àirneis, ràmh agus phòlaichean, chairtean agus feansaichean. Thathas cuideachd ag ràdh gum biodh bana-bhuidsichean a' dèanamh sguaban-draoidheachd lem fhiodha. Cuideachd, dhèanar teine math leam - 'Burn Ashwood of green. 'Tis fire for a Queen.'

Bha mòran chultaran aosmhor a' creidsinn gur ann asam a thàinig mac an duine beò. Ann an seachas nan Lochlannach canar Yggdrasil ('Craobh an t-Saoghail') rium agus chuir an Dia Odin a fhèin na chrochadh nam mheanglanan fad naoi làithean ach am faigheadh e gliocas.

Tha mi ainmeil mar 'chraobh dìona'. Dheigheadh mo chleachdadh mar chraobh Nollaige agus dheigheadh slatan draoidheachd a dhèanamh lem fhiodha. Bhiodh seòlaidearan a' toirt leotha crois uinnsinn ach an deigheadh an dìon aig muir agus bhiodh a' chrois uaireannan mar phàirt dhen bhata ach an deigheadh am bata fhèin a dhìon. Anns an t-Suain dheigheadh bainne a thabhainn dhan Chaillich Uinnsinn a bha a' dìon nan tuathanasan.

Ann an seachas nan tùsanach Ameireagaidh a Tuath, tha seann sgeulachd Algonquin mu fhamhair air an robh Glooksap nach fhàsadh no tinn no eadhon aosta. 'S ann às an

iarmailt a thàinig e, faisg air fear am biodh a' ghrian ag èirigh agus rinn e siubhal gu taobh thall a' chuain ann an canù agus leig e sìos acair. Chruthaich Glooksap daoine beaga an sin às na creagan agus an uair sin mac an duine fhèin le bhith a' bualadh saighdean ann an coilltean uinnsinn, às an tàinig fireannaich agus boireannaich.

Mum dheidhinnsa... An Darach

IS MISE AN DARACH ach tha sibh air iomadh ainm a thoirt dhomh: '*Quercus robur*'; 'Oak'; 'Rìgh na Coille'; 'Eitheach'; 'Dair'; 'The Lightning Tree'; 'Furran'; 'Rail'.

Dhen treubh air fad (tha 450 gnèithean Daraich air feadh an t-saoghail), is iad an Darach Neoghasagach agus an Darach Cumanta as motha a tha a' fàs ann an Alba. 'S ann gu math mall a bhios mi a' fàs ach 's urrainn dhomh fàs cho àrd ri 30 meatair agus a bhith suas ri 500 bliadhna, ged a tha feadhainn beò mòran nas fhaide. Tha duilleagan a' tighinn orm

aig deireadh a' Ghiblein. Bidh na biastagan a' dèanamh na h-uibhir de chreimeadh air mo dhuilleagan is gu bheil iad le coltas cearbach agus caithte orra aig deireadh an Iuchair. Gu h-iongantach (no gu seunta) tha duilleagan ùra a' tighinn orm mu Là Lùnastail, ciad là dhen mhios. Tha flùraichean fireannta orm a tha nan cluigein a tha a' fàs beagan às dèidh dha na duilleaga nochdadh, agus tha duilleagan boireannta orm a tha a' dol nan cnothan - ach chan eil iad seo a' nochdadh gu bheil mi 50 bliadhna a dh'aois! Tha freumhan farsaing treana

orm agus tha greim math aca air an talamh le mo mheanganan a' sìneadh chum nan speuran a' tarraing uisge ùr milis.

Mar athair nan craobhan, tha mi a' toirt dachaigh do iomadh seòrsa beathach sa choille - biastagan, eòin, mamalan beaga, a tha an urra rium airson biadh agus fasgadh. Bidh tuirc, feòragan, starragan agus sgreuchanan-coille uile biathadh air na cnothan agam as t-fhoghar. Bhiodh daoine a' pronnadh chnothan-daraich bho chionn fhada agus a' dèanamh min-flùir leotha, nuair a bha cruadal orra. 'S urrainn leathar a chairteadh agus clò a dhathadh lem rùsg, agus 's toil le crotal a bhith a' dèanamh dachaigh na mo chlaisean carraigeach. Tha fion ga dhèanamh lem dhuilleagan as t-earrach agus as t-fhoghar, gabhaidh inc a dhèanamh le dar-ubhlan.

Dheigheadh Birlinnean Lochlannach agus longan a' Chabhlaich Rìoghail a thogail le darach bho chionn fhada le cho seasmhach 's a tha am fiodha agam. Tha saoir-àirneis a' cur luach mòr annam oir nithear bùird, cisteachan agus seathraichean a mhaireas fad linntean lem fhiodha àlainn. Ann an seachas nan Sasannach, bhithte ag ràdh gur e fiodha-daraich a rinneadh Bòrd Cruinn Rìgh Artair agus tha mòran sgeulachdan ann stèidhte air an dàimh eadar mi fhìn agus Merlin.

Ann an seachas na Grèige, bhithte a' creidsinn gun robh spioradan daraich ann, seann bhodaich air an robh Dryads agus gur ann bhon chraoibh sheunta seo a thàinig mac an duine. Ann am Breatainn, bho chionn fhada, chaidh aghaidhean an Duine Uaine a shnaigheadh ann an eaglaisean agus bha òrain ann mu fhear 'Jack in the Green' a bhithte a' seinn fom mheanglanan.

Bho chionn fhada, bhiodh na Draoidhean (Fir Ghlic an Daraich) a' tighinn còmhla ann an doireachan-daraich. Bhiodh Iul-loc, an lus as draoidheil a bh' aca 's docha, gu tric a' fàs air craobhan Daraich agus bhathas a' creidsinn gun deach a chur ann le làmh Dhè tro bhuail dealanaich. Is mise a' chraobh a' tarraing as motha de dhealanaich, agus tha cuid de

na craobhan as sine nam threubh le làraichean-leòin orra a tha a' dearbhadh seo.

Tha mòran pharaistean le darach soisgeil aca aig am biodh daoine a' cruinneachadh a leughadh a' bhìobaill no a phòsadh. Bhathas a' creidsinn gum biodh beatha fhada fhallain aig daoine nan cumadh iad cnò-daraich nan cois. Bhiodh gille is nighean a bha ri suirghe sna seann aimsirean a' cur dà chnò-daraich ann am bodhla bùirn feuch an tigeadh iad còmhla no am falbhaidh iad bho chèile – mar shamhla air na thachraidh dhaibh nam pòsadh iad!

Bhiodh treubhan aosmhor na h-Eòrpa a' cur luach mòr annam, gu h-àraidh air craobhan-daraich fa leth a bha air a bhith ann bho chionn fhada, mar eisimpleir Darach Bhraonain ann an Siorrachd Pheairt no an Darach Mòr ('Major Oak') ann an Coille Sherwood far am biodh Robin Hood agus a ghillean sunndach a' cur romhpa dè an ath rud a dhèanadh iad! Bha mi le inbhe choisrigte aig na Diathan Thor, Zeus, Esus, Odin, Jupiter, Hercules agus Pan agus aig Naomh Bride a steidhich taigh-cràbhaidh ann an Cill Dara ('Eaglais Dharaich') dha mnathan-naomh na h-Èireann. Agus anns na fìor sheann aimsirean, bhiodh na rìghrean a' cur crùn de dhuilleagan daraich mum ceann a chomharradh neart agus torachas.

Mum dheidhinnsa... An Calltainn

IS MISE AN CALLTAINN ach tha daoine air iomadh ainm eile a thoirt dhomh: 'Hazel'; 'Coll'; 'Caomhan'; 'Craobh an Eolais'; 'Craobh nam Bàrd'; 'Craobh Fhinn'; '*Corylus avellana*'.

Gheibh thu lorg orm air feadh Bhreatainn agus san leth a tuath dhen t-saoghal, a' fàs ann an talamh fliuch faisg air lòintean. Tha mi a' fàs gu mu 4-7m. Tha rùsg rèidh, liath-dhonn orm, agus ma thèid mo phreasarlach tha mi a' dèanamh slatan fada dìreach.

Tha duilleagan orm le cumadh cridhe a tha a' fosgladh tràth as t-earrach agus tha iad a' fantainn air mo gheugan a-steach dhan Dubhlachd.

Tha flùraichean a' tighinn orm tràth. Tha mo chluigein mar earbaill uan agus tha iad gan lìonadh le poilean agus gan tilgeil mas eil fuachd a' gheamhraidh seachad. Tha na flùraichean boireannta, gucagan beaga dearga, a' glacadh a' phoilein agus a' dèanamh chnòthan-calltainn dhiubh.

Thathas ag ràdh gun robhas a' dèanamh leigheas air dèideadh nam biodh cnò an cois an duine a bha a' fulang agus bhithte a' pronnadh chnothan agus gam measgachadh le mil airson leigheas-casad a dhèanamh.

Tog dà slat na do dhà làimh agus stiùiridh mi thu is tu a' lorg fhuaran no bùirn fon talamh. Bhiodh luchd-siubhail an Alba a' cur slatan sùbailte calltainn gu feum ann am frèaman na teantaichean aca, ann an curaichean, caolach, basgaidean, cearcaill, cliathan agus bataichean air an dèanamh le slatan calltainn.

Tha mòran protein anns na cnòthan agam agus bhiodh daoine a' pronnadh chnòthach-calltainn agus gam

measgachadh le min-flùir airson aran a dhèanamh.

Ann an pàirtean de Bhreatainn dheigheadh slatan-calltainn a chleachdadh chum lorg fhaighinn air mèirlich, air ulaidh agus bhiodh seòlaidearan a' cur adan calltainn orra nuair a bhiodh stoirmean mòra ann aig muir. Aig àm breith nan uan

dheigheadh chluigein calltainn a chur timcheall na cagailte, agus le slatag ga snaidheadh ann an earball eich dheigheadh am beathach a dhìon bho gheusan agus bho na Sìthichean.

Is e craobh dhraoidheil mi agus cha leig sibh leas ach suidhe fodham airson brosnachadh fhaighinn bhuam. Bu mhì craobh an eòlais aig na seann

Ghàidheil agus mi le cnòthan eòlais orm mar mheasan. Bho chionn fhada, maille ris a' chraoibh-ubhail, bha mi bho coisrigte agus gun deigheadh daoine a chur gu bàs nan leigeadh iad mi. Canaidh mòran gur e Craobh Sìthe mi agus gun deigheadh do thoirt air falbh leis na Sìthichean nan suidheadh tu fodham.

Ann an seanchas nan Gàidheal, b' iad dà iasg sheunta ann an tobar choisrigte a bha ga mo dhìon agus gum faigheadh duine sam bith a mharbhadh iad dioghaltas bho na Diathan fhèin. 'S ann leis a' ghaisgeach Ghàidhealach Fionn Mac Cumhail a tha an dàimh as treasa, le mar a fhuair e gliocas bho bhradan an eòlais.

Mum dheidhinnsa...A' Chraobh-ubhail

IS MISE A' CHRAOBH-UBHAIL ach tha daoine air diofar ainm eile a thoirt dhomh: 'Pyrus malus'; 'Quert'; 'Malus sylvestris'; 'Malus domestica'; 'Abhall'; 'Crann-ubhail'; 'fiadh-ubhail'; 'goirteag'.

Is e an fiadh-ubhail ('wild crab apple') an aon chraobh nam threubh a bhuineas do Bhreatainn, is i a' fàs ann an coilltean is callaidean - cha tàinig craobhan-ubhail planntachaidh a-steach a Bhreatainn chun na 18mh linn. Is i craobh bheag mi agus tha mo dhuilleagan ann an cumadh cridhe a'

tighinn orm tràth as t-earrach. Buinidh mi do ghnè nan Ròsan, agus le seo tha fùraichean còig-fillte orm.

Nuair thig blàthan orm tha an t-àile mun cuairt orm ga lìonadh le fàileadh cùbhraidh a tha a' tarraing nan seillean-mil. Tha mo mheasan a' tighinn abaich as t-fhoghar, agus 's toil le smeòraich agus mucan - cho math ri mac an duine - a bhith gan itheadh.

'S iad na craobhan-ubhail as motha air a bheil an t-uil-ioc a fàs agus mur seo tha mi air a bhith coisrigte aig daoine bho chionn fhada.

Canadh daoine 'An apple a day keeps the doctor away' agus tha e fìor gu bheil na measan iriosal agam na leigheas air iomadh seòrsa ghalar, eadar an sgìths, an t-siataig, guta, clachan-domblais, an cnàmh, air a' ghrùthan agus an àirne. Gabhaidh mo fhiodha a shnaigheadh mar phreusantan beaga gaoil leithid spàinean agus is iad mo mheasan as motha a tha a' cunntadh. Tha mi làn pectin agus a' cuideachadh silidh agus slaman-millis a chum seatadh. Tha daoine tric a' dèanamh 'chutney', lionn-ubhal agus fìon geur lem mheasan. Paisg mi ann am pàipear agus cuir ann an rùm fionnar dorcha mi agus bidh mi ceart gu leòr chun a' gheamhraidh.

Air Oidhche Shamhna, 's toil le daoine a bhith a' bobadh 'son ubhlan agus a bhith ag òl sùgh ubhail, teth agus le mil agus caineal ann. Dhèante geusan gaoil lem shìol - mura b' urrainn dhut taghadh a dhèanamh eadar dithis bhalach bhithte a' cur dà shìol - air ainmeachadh air na balaich fa leth - air do ghruaidh agus am fear a dh'fhuiricheadh ann b' esan am fear dhutsa!

Feuch an toimhseachadh le do chàirdean: O hi-hi-rì, o hi-hi-rò, innis dhomh, innis dhomh, cò mi - tha mi nam thaigh beag dearg, gun uinneag air is gun doras ach le reul nam bhroinn?" Geàrr ann an dàrna-leth mi

bho cheann gu bonn agus chì thu reul sheunta annam!

Aig àm-buana ann an Sasainn, bhithte a' fàgail an ubhail fa dheireadh dha bodach glic na craoibh-ubhail a nì cinnteach gum faighear deagh bhuain agus fhortan.

Tha mi a' samhlachadh bòichead, earbsa, càirdeas, torachas agus òige mhaireannach. Bheireadh daoine òga ann an gaol ubhlan dha chèile agus thathas ag ràdh gur i Tìr nan Òg na eilean fad gu 'n iar seachad air fàire, far a bheil craobhan làn ubhlan is blàthain fad na bliadhna. Ann am Peirsis tha am facal airson Pàrras a' ciallachadh 'ubhal-ghort'.

Ann an seachas na Grèieg, thug Gaia - Ban-Dia na Talmhainn - craobh-ubhail choisrigte seachad do Hera, Ban-rìgh Flaitheis is i a' pòsadh

Zeus. Tha i ga dìon ann an Gàradh Hesperides le dragon aig faire agus naoinear mhaighdeann bòidheach. Chuir Eurytheus Heracles a-nall a ghoid trì ubhlan òir mar an aonaghniomh deug aige. Tha cuideachd buntanas agam do na Mnathan-Dia gaoil Venus, Aphrodite agus Athena.

Ann an seachas nan Gàidheal bha meanglan seunta airgid a ghearradh bho chraobh ubhail draoidheil agus air a' mheanglan bha naoi ubhlan a sheinneadh ceòl cho binn is gun cuireadh e daoine ann an cadal mar gum biodh iad fo gheasaibh!

Anns an 13 linn sna Crìochan, choinnich Tòmas Reumair ri Ban-Sith a thug dha an dà-shealladh ach le rabhadh gun ubhal itheadh ma bha e airson tilleadh chun an t-saoghail aige fhèin.

Tòimhseachan:

*Chunnaic fear gun siùilean
ùbhlán air a' chraoibh,
Cha tug e ùbhlán dh'ith' s'
cha do dh'fhàg e ùbhlán
oirre.*

Fuasgladh

*Bha aon siùil aige is bha dà
ubhal air a chraobh
Thug e aon ubhal dheth is
dh'fhàg e aon ubhal air*

Mum dheidhinnsa... Am Feàrna

IS MISE AM FEÀRNA ach tha daoine air diofar ainm a thoirt dhomh: 'Alder'; '*Alnus glutinosa*'; 'Ruam'; 'Droimlein'; 'Fàirneag'.

Gheibh thu lorg orm a' fàs air feadh na h-Eòrpa agus ann an Ruisia agus Siberia. Tha mi càirdeach don bheithe agus challtainn agus bidh sinn uile a' fàs an talamh bog ri taobh aibhnichean is bhoglaichean. Fàsaidh mi gu 20m de dh'àirde agus fanaidh mi beò suas ri 120 bliadhna.

Nuair a thèid mo leigeal tha am fiodha a-staigh geal an toiseachd, ach

tha e an uair sin a' dol dearg – mar gur ann a' leigeil fala a tha mi.

Tha mo dhuilleagan mar chridheachan bun os cionn a tha steigeach is iad òg ach a tha a' fàs donn agus leatharach leis an aois. Tha chluigein a' tighinn orm as t-earrach agus tha iad nan tàmh gu àm an fhoghair. Tha na flùraichean boireannta a' glachadh poilean bhon chluigean fhireannta agus tha sìol dearg is dorcha a' fàs annta. Tha an sìol abaich a' tuiteam san Dàmhair. Tha iad le tuill nam ballachan a tha dìonach ri

èadhar a' leigeil leotha fleòdradh air uisgeachan, maille ri còmhdachadh ola a th gan glèidheil. Tha iad gan toirt air falbh leis na h-uisgeachadh fodhpa agus a' fàs fad air falbh bhon chraoibh a ghin iad, no soirbhichidh leotha ann am boglaichean le talamh math. Tha mi cudromach don àrainneachd oir tha mi a' càradh naitridean agus a' cur ri mathas na talmhainn; le còinneach, crotal agus biastagan uile airson a bhith beò timcheall orm. Tha mi cuideachd a' toirt fasnachd fionnar do na h-iasg sna h-aibhnichean fodham.

Thathas ag ràdh gun robh bruicheadh rùsg Feàrna a' toirt dhut lionn a bha a' dèanamh leigheas air losgaidhean agus air ain-teas. Bhiodh luchd-siubhail a' cur dhuilleagan nan brògan gus fuarachadh chasan teth, agus bhathas ag ràdh gun robh cadal is leabaidh dhuilleagan Feàrna a' cuideachadh leis an lònidh.

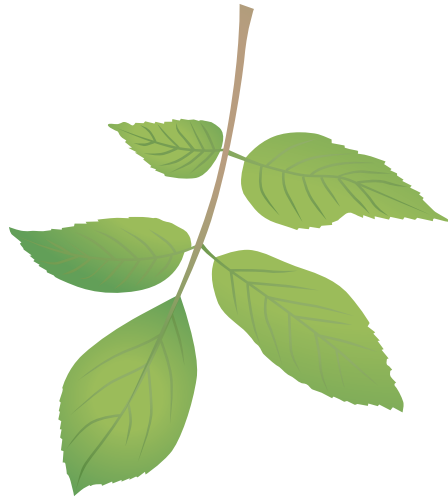
Canar an 'Dyers and Spinners Tree' rium. Bho mo fhlùraichean thathas a' faighinn dathadh uaine; dath aodach nan sìthichean agus dath chleòcan do-fhaicsinneachd. Bho mo rùsg thathas a' faighinn dathadh ruadh a tha a' dol dubh ma chuireas copar ann - thathas a' smaoinneachadh gur docha gum biodh na laoiach bho shean a' dathadh nan aghaidhean aca mas deigheadh iad a shabaid. Tha na geugan a' toirt dhut dathadh donn agus tha na gasan òga sa Mhàrt gan cleachdadh airson dathadh òir caineil. Bhiodh na gobhaichean a' dèanamh gual-fhiodha leis an fhiodha agam oir tha mi a' losgadh aig ìre de theasad a tha a' freagairt air claidheamhan a dhèanamh. Ann an Alba bhithte a' dèanamh sheathraichean is cuidhleachan-sniomha lem fhiodha.

Leis is gun toil leam suidh sna h-uisgeachadh gun grodadh, chaidh mo chleachdadh ann an Alba bho chionn 3,000 bliadhna airson chrannogan air oir lochan. Thogadh Venice air muin stocan feàrna! Dhèanar brògan-fiodha asam, cho math ri claisean, pumpaichean agus dha tuill-lodain. Bhathas a' dèanamh fheadagan lem fhiodha a bha cho millis nam fonn is gun togadh iad a' ghaoth!

Nuair a rinn Deidre a' Bhròin teicheadh le Naoise, Mac Uisne, a dh'Alba às Ulaidh ach am seachnadh iad fearg Rìgh Chonachair Mac Nessa dhan tug Deirdre gealladh-pòsaidh. Bhathas ag ràdh gun do chlàith iad fhèin bho shaighdearan an Rìgh ann an Coille Fheàrna ann an Gleann Eite, fo chleoc a bha gan dèanamh do-fhaicsinneach bho shùilean daoine. Bhathas ga mheas mì-shealbhach a dhol seachad air craobh fheàrna mas tachradh tu ri mèirleach, ri beathaichean os-nàdarra no nas mios oir bha cliù aig coilltean mo chraobhan mar àitean far am b' urrainn dht a dhol am falach gun do lorg. Canaidh cuid gun robh am Feàrna coisrigte aig an Dia-fithich Bran, duine mòr famhaireach, a tha ann an seachas nan Cuimreach san t-seann sgeulachd mhòir *The Mabinogion*.

Mum dheidhinnsa... An Droman

IS MISE AN DROMAN ach tha daoine air iomadh ainm eile a thoirt dhomh: 'Elder'; 'Ruis'; '*Sambucus nigra*'; 'Troman'; 'Buthtraidh'; 'The Medicine Tree'; 'Hylдор',

Gheibh thu lorg orm a' fàs ann an callaidean agus ann an coilltean sgàileanach. Is e craobh bheag mi, a tha a' cur ghasagan an-àirde anns gach àite. Tha gasan orm mum bhonn agus tha mi a' sgaoileadh mheanglanan an siud 's an seo timcheall orm. Tha an rùsg agam garbh agus làn sgoltaidhean ach tha mo gheugan òga rèidh agus làn glaothan bog geal a tha furasta

a thoirt às.

Goirid às dèidh dha na duilleagan thighinn orm tha gucagan fhùraichean a' nochdadh. Mas tig an Ògmhios tha na flùraichean fo bhlàth leis na meanglanan làn blàthain chùbhraidh gheal – gach flùr còig flùr-bhileagan beaga le siopal uaine le coltais reultan air cùl nam flùraichean. Aig deireadh an t-samhraidh tha mo fhùraichean air a dhol nan caoran-dromain sùghmhor dubh-phurpaidh, a' crochadh ann am bagaidean mòra troma dha na h-eòin (agus dha daoine ma tha iad luath gu leòr!)

Tha mi nam sheann charaid do mhac an duine le luach mòr ga chur orm ri linn chleachdaidhean leigheis fad ghinealaichean mòra. Tha mo dhuilleagan air an cleachdadh air ain-teas agus mar phurgaid agus fualbhrosnadh. Faodar mo fhùraichean a thogail, a thiomachadh agus a chleachdadh mar teatha leighis airson fiabhras, an lònidh, sgòrnan, casadaich agus fuachdan. Tha lionn air a dhèanamh le flùraichean an dromain a' comhfhurtachadh shùilean sgìth, a' fàgail craiceann bog agus sgèimheach, agus 's urrainn ga chur ri cè gnùise. Bha e cuideachd aig na Gàidheal gum faiceadh tu na Sithichean nan cuireadh tu boinneagan de bhùrn dromain nad shùilean. 'S urrainn dhut cuideachd deoch sheunta lem fhùraichean.

Tha na dearcan agam slànachail cuideachd agus, air an tiomachadh, gabhaidh teatha a dhèanamh leotha. Tha siorap Elderberry Rob air a chur ann an bùrn teth na deoch mhìorbhaileach blàthachaidh a tha math dhut ma tha fuachd agad nad bhroillich agus gad fhàgail nad fhallas. Na ithe cùs dhe na dearcan ge-tà no thèid d' fhàgail le mionnach gort. Anns a' Ghearmailt bhithte a' cur mo dhearcann ann am brot. Bha fion leithid claret ga reic teth le caineal air sràidean Lunnainn gus blàthachadh oibrichean agus luchd-siubhail a' bhaile. Nìthear dathadh

de dhathan domhainn dha clò lem dhearcas cuideachd.

Bhathas cuideachd ag ràdh gum falbhadh foinnean nan deigheadh an slìobadh le tè dhe na slatan uaine agam agus iad an uair sin gan stobadh dhan talamh a ghrodadh. Nithear faochadh air an dèideadh le slat ga cumail nad bheul is tu a' cantainn 'Thalla, droch spiorad!' Tha fungus purpaidh (le cumadh cluaise) a' fàs air mo chraobhan a tha math ri ithe ris an canar 'Cluas an lùdhaich'.

Tha mi le glaothan bog gu leòr agam na mo mheadhan agus ma chuireas tu toll tro tè dha na gasan uaine agam nì thu slat teine, pìob-pheasrach no feadag a chuireas na beathaichean as fhaidhaiche fo gheasaibh.

Air sgàth agus gur e craobh gu math feumail a th' ann, bhathas a' creidsinn gun robh cailleach ghlic, A' Mhàthair Dhromain (no Hyldermoer, seann sgeulachd Dhanmhairgeach is Lochlannach), a dhèanadh a dachaigh ann an droman. Tha e daonnan glic cead fhaighinn bhuaipe mas geàrr thu i no mas toir thu pìos aiste, ach neo is i duais droch fhortan a gheibh thu. Thuirt an seann Choilltear, 'A' Chailleach an Dromain, thoirt dhomh do fhiodha, agus bheir mise dhutsa rud dha na th' agam, nuair a thèid mi nam chraoibh.' Ann an ceàrnaidhean de dh'Alba, cha chuireadh daoine fiodha dromain air an teine oir bhathas ga shaoilsinn mì-shealbhach a bhith gam losgadh. Nan deigheadh craobh Caillich an Dromain a leigeil a dhèanamh àirneis dhith, leanadh i dhachaigh an fheadhainn a rinn e a dhèanamh tathaich orra mura robh iad air cead iarraidh an toiseachd. cinnteach gu bheil thu cinnteach às na tha thu a' togail mas ithe/òl thu càil.

Deoch Samhraidh Dromanach

Faigh 4 cinn fhlùraichean dromain fo làn-bhlàth; 4 1/2 liotairean bùirn; liomaid; 650gm siùcar geal; 2 spàin mhòr fion geur.

Leagh an siùcar ann am bùrn teth agus cuir dhan bhùrn eile e ann am mias mhòr. Cuir ann an liomaid (na cairtealan) agus an sùgh, fion geur, agus cinn fhlùraichean. Cuir ceann air agus cuir mun cuairt e gach là fad 4 làithean. Siolaich agus cuir ann am botail i. Bu choir dhith a bhith deiseil 'son òl an ceann 10 làithean ach thoirt an aire nuair a fhosglas tu na botail mas spùt i a-mach!

Deoch Geamhraidh Dromanach

Faigh bagaidean mòra de dhearcas agus bheir dheth na gasan le forc. Bruich ann am bùrn teth iad (bùrn tharta) fad fichead mionaid le dà slat caineil agus trì colbhan.

Siolaich tro pheàrlainn i agus leig an sùgh a-mach air do shocair. Cuir 3/4lb siùcair ann air gach pinnt lionna agus bruich airson fichead mionaid i.

Cuir i ann am botal agus cuir ann an àite fionnar i. Nì e deoch mhath bhlàthachaidh dhut air a leaghadh ann am bùrn teth.

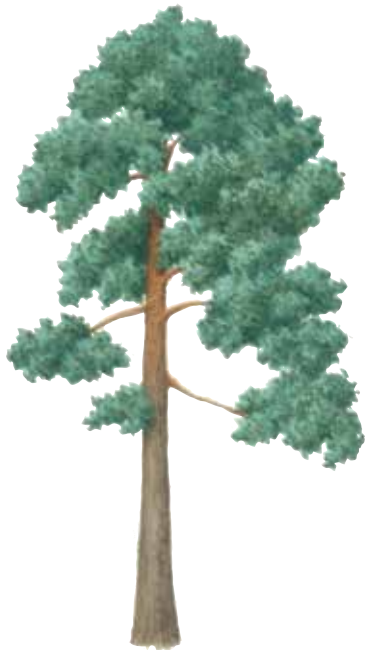
Mum dheidhinnsa... An Giuthas

CANAIDH daoine Giuthas rium ach tha iomadh ainm agam: 'Pine'; 'Pinus sylvestris'; 'Pìn-chrann'; 'Giuthas Albannach'; 'Pinon'; 'Fyr'.

Buinidh mi do na seann choilltean aosmhor agus tha mi nam sheasamh àrd is dìreach, le suas ri 30m de dh'àirde annam. 'S urrainn dhomh a bhith beò fad cheudan de bhliadhnachan agus tha mi feumach air freumhan mòra treuna gus nach tuit mi ann an

gaoth mhòr. Tha mi a' toirt seagair do ghnèithean nach eil cho tapaidh. Tha mi a' fàs ann an cuid dhe na ceàrnaidhean as fhiadhaiche air feadh an Leth Thuath dhen Chruinne, bhon Chearcal Artach gu Crios na Cruinne, agus gheibh thu lorg badan den t-seann choille Albannach air Gàidhealtachd na h-Alba, mar eisimpleir aig Coille Dhubh Raineach agus Gleann Afraig.

Tha dath blàth copair air an rùsg

agam, agus tha mo dhuilleagan - snàthadan giuthais - a' fàs ann am paidhrichean (Singilte = Spruis; Paidhrichean = Giuthas agus Iomadh = Learag). As t-earrach, tha dà sheòrsa flùir a' tighinn orm - feadhainn bhoireanta is fhireanta. Tha na flùraichean fireanta a' fàs timcheall air bonn fais ùir, le mòran poilein annta, agus tha na flùraichean boireanta, aon uair is gu bheil poilean air a dhol orra, a' dol nan durcain beaga de fhùraichean sa bheil sìol beag donn le sgiathan orra.

Tha na durcain agam a' fosgladh nuair a tha turadh ann agus iad a' dùnadh leis an uisge - ma bheir thu leam na do phòcaid mi innsidh mi dhut dè seòrsa tìde a bhios ann!

Chan eil mi fada gun fàs agus thathas

a' cleachdadh m' fhiodha ann an togail thailghean. Leis is gu bheil mi a' fàs àrd is dìreach, tha/bha mi a' freagairt air trasnain-rèile, pòlaichean-fòna, cruinn agus sligean seann longan. Tha mo ròiseid cho tiugh is gu bheileas ga cleachdadh mar cèir-sheulaidh (ann am bàtaichean is baraillean) air boghachan-fhìdhlean ach an toirear ceòl nas binne asta!

Thathas ag ràdh gu bheil mo ròiseid na leigheas air nithean leithid am fiabhreas-clèibhe agus trioblaidean sgamhain agus tha feartan mòra lobhar-leigheis innte. Tha teatha air a dèanamh le snàthadan lan beothamain C, agus bha na durcain làn

chnòthan agam gu math cudromach mar stòras bìdh nuair nach robh mòran eile ann.

Bho chionn fhada bhiodh daoine a' losgadh snàthadan-giuthais gus glanadh an àile agus gus smunaitean dorcha a' gheamhraidh a sguabadh às. Ann am mòran chultaran tha mi a' samhlachadh irioslach, deagh fhortan agus soirbheas. Anns na seann aimsirean dheigheadh meallan mòra dem fhiodha ga losgadh air Là Leth a' Gheamhraidh, an là as giorra, gus comharrachadh dol seachad na bliadhna agus gus tàladh na grèine air ais. Dheigheadh mo gheugan agus logaichean Nollaige a thoirt a-steach dhan taigh mar sgeadachadh a chumadh blàths agus solas na bhroinn agus mar chuimhneachadh air neo-bhàsmhorachd beatha.

Chaidh mo chleachdadh ann an Alba mar chomharra air àitean-tiodhlacaidh ghaisgeach agus cheann-feadhna. Ann am mòran chultaran bha daoine a' creidsinn gun robh na Sìthichean a' còmhnaidh nam choille mhòir, cho math ri cailleachan a bheireadh, no 's dòcha nach toireadh, fàsghadh do neach-siubhail! Ann an seachas nan Ròmanach bha mi coisrigte aig an Dia Attis a chaidh na Ghiuthas nuair a chaidh a mharbhadh le torc. Anns an Èiphit, chaidh Osiris

- Dia draoidheachd agus na spiorad craoibh - a shnaigheadh le fhiodha agus a chuir ann an toll nam stoc.

Feuch is gabh cuairt trom choilltean aosmhor. Dùin do shùilean ach an cluinn thu anail mo threubha a' sruthadh agus a' cagar mar èirigh agus tuiteam na mara. Tarraing a-steach m' fhàileadh agus geallaidh mi gun toir mi togail do na cridheachan as isle.

Mil Snàthadan Giuthais

Tha seo na deoch-leigheis ainmeil airson gabhail aig an taigh air a bheil blas milis agus a bheir neart dhut. Tha i a' toirt leigheas air casadaich agus air a' ghalar smuigeadach.

Thathas ga dèanamh le bhith a' goil 1kg de snathadan ùra giuthais no gasan giuthais ann an ceithir liotairean bùirn. Fàg i (air a còmhdachadh) fad dà la agus an uair sin shìolaich tro anart i. Cuir innte 1lb de shiucar agus sileagan mil agus bruich i gus am fàs i tiugh. Cuir ann an sileaganan i fhad 's a tha i blàth. Gabh spàin bheag dhith air neo cuir ann am bùrn teth i agus òl do leòr!

Mum dheidhinnsa... An Cuileann

Is mise an Cuileann ach tha iomadh ainm eile agam: 'Ilex aquifolium'; 'the Holy Tree'; 'Craobh-chuilinn'; 'Crann-cuilinn'; 'The Tree of Midwinter'.

Tha mi nam chraoibh bhig shìor-uaine, a' fàs air mo shocair agus buinish

mi do Bhreatainn agus do mheadhan agus ceann a Deas na h-Eòrpa. Tha mi a' fàs gu 12m de dh'àirde. Tha rùsg mìn finealta orm le dath car airgeadach air. Tha duilleagan tiutha biorach orm ach tha iad a' fuireach dubh-uaine fad na

bliadhna. Mu àm a' Chèitein tha blàth a' tighinn orm, le flùraichean boireannta agus fireannta a' fàs air craobhan fa leth. Tha am flùr boireannta a' dol na dearcan a tha fàs abaich is dearg as t-fhoghar. Tha gach dearcan le ceithir

clachan beaga annta. Bidh an uiseag-sneachd, an uiseag, am brù-dhearg agus an spideag a biathadh air mo dhearcan agus 's toil leis na h-iseanan beaga am fasgadh a gheibh iad nam mheanglanan fad na bliadhna, gu h-àraidh sa gheamhragh.

Chaidh mo chuir, gu tric, ann an callaidean agus bhiodh droch-fhortan air a choisinn le duine sam bith a ghearradh sìos mi. Air mo phreasarlach, dheigheadh mo fhiodha de ghràinean faisge a chleachdadh mar chuipean-eich no airson fir-tàilìsg. Dheigheadh mo chuir faisg air taighean oir bhathas a' saoilinn gun robh mi gan dìon bhon dealanaich. Dheigheadh gual-fhiodha a dhèanamh dhìom a dheigheadh a losgadh le gobhaichean le cho teth 's a bha mi a' losgadh.

Tha mo dhuilleagan a' toirt biadh làn mathais dha stoc, ged a tha cuid de thuathanaich gam pronnadh gus nach bidh iad buileach cho biorach! Ann an Ameireagaidh tha na duilleagan gan cleachdadh ann an deochan oir chan eil cafein annta. 'S toil le rabaidean a bhith ag ithe mo rùisg agus tha mo dhearcan a' cumail biadh ris na h-eòin. Chan fhiadh na dearcan agam do dhaoine ge-tà, tha iad puinnseanta agus fàgaidh iad tinn thu.

Tha buntanas làidir agam don Nollaig, ged a bha seanchas ann

uaireigin mu bhith gam thoirt a-steach a thaighean oir bha mi a' cumail seasgair agus dìon ris na sithichean a b' urrainn a dhol còmhla ri daoine àbhaisteach aig an àm seo dhen bhliadhna.

Ach, bu choir mo thoirt air falbh air an Dàrna Oidhche Dheug (1 Gearann) air neo bhiodh droch fhortan nam lùib.

*'Bheir sìos an liath-ròs
Is bheir sìos an uil-ioc.
Sìos leis a' chuileann
'S an eidheann an ceudna.
Bheir sìos gu leir
Sgeadachadh na Nollaige.*

Ann an seanchas nan Gàidheal bhathas ag ràdh gun robh An Cuileann na Rìgh a bha a' riaghladh thar an dàrna leth dhen bhliadhna bho mheadhan an t-samhraidh gu meadhan a' gheamhraidh (21 Dubhlachd) agus gum faigheadh an Darach làmh an uachdair suas gu meadhan an t-samhraidh (21 Ògmhios) - seall na stòiridh cuideachd mu Ghawain agus An Rìdire Uaine.

Scottish
Forestry / Coilltearachd
na h-Alba

Fios gu

Coilltearachd na h-Alba

FÚn: 0300 067 5000

Facs: 0300 067 3003

Eadar-lìon: www.forestry.gov.scot

Is e Coilltearachd na h-Alba a' bhuidheann aig
Riaghaltas na h-Alba a tha an urra ri poileasaidh,
taic agus riaghladh airson coilltearachd ann an Alba

Air fhoillseachadh an tÙiseach le Coimisean na Coilltearachd - Am Mairt 2015

ISBN 978 0 85538 904 8

© CÙir Lethbhreac a' Chrìin 2015

Na dealbhan uile bho Leabharlann Dealbhan Coimisean na

Coilltearachd ach nuair a chaidh an caochladh a chur an cèill

Air a dhealbhadh le Ian Kirkwood Design

FCMS128/FC-SIDIS/21C/2K/MAR15